

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE

POJETÍ PŘÍCHODŮ V BIOGRAFII OBYVATEL OSTRAVY-PORUBY

Bakalářská diplomová práce

Obor studia: Kulturní antropologie

Autor: Nikol Krečmerová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Daniel Topinka, Ph.D.

Olomouc 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma Pojetí příchodů v biografiích obyvatel Ostravy-Poruby vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne.

Podpis.....

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Danielu Topinkovi, Ph.D. za jeho cenné rady a čas, který věnoval vedení této práce. Poděkování patří také všem participantům, bez nichž by vznik této práce nebyl možný. V neposlední řadě bych pak chtěla poděkovat své rodině za podporu a trpělivost po celou dobu studia.

Jméno a příjmení:	Nikol Krečmerová
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Obor studia:	Kulturní antropologie
Obor obhajoby práce:	Kulturní antropologie
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Daniel Topinka, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Pojetí příchodů v biografiích obyvatel Ostravy-Poruby
Anotace práce:	Bakalářská práce se zaměří na obyvatele přicházející do ostravské městské části Poruba, která od 50. let 20. století vznikala se záměrem přemístit sem původní centrum města, kvůli nedostačujícím kapacitám bydlení, poddolování ostravské oblasti a nejisté statické budov, či znečištění ovzduší. Během 20 let se ze zemědělské obce s pouhými 4000 obyvateli stala městská část s téměř 100 000 obyvateli. Zaměřím se proto na faktory ovlivňující rozhodnutí obyvatel migrovat do této oblasti a na životní procesy a události, které s tímto s přesunem souvisely.
Klíčová slova:	Migrace, Ostrava-Poruba, domov, urbanizace, socialistické město
Title of Thesis:	The Concept of Arrivals in the Biography of the Inhabitants of Ostrava-Poruba
Annotation:	The bachelor's thesis will focus on inhabitants coming to the Ostrava district Poruba which was created since the 1950s with the intention of relocating the original city center here due to insufficient housing capacity, mining in the Ostrava area and uncertain statics of buildings or air pollution. Within 20 years the former agricultural village with only 4,000 inhabitants became a part of the city district with almost 100 000 inhabitants. The work will therefore focus on the factors influencing

	the decision of residents to migrate to this area and on their life processes and events that were related to their relocation to Poruba.
Keywords:	Migration, Ostrava-Poruba, home, urbanization, socialist city
Názvy příloh vázaných v práci:	Schéma rozmístění porubských obvodů a poloha městské části Pustkovec, Ukázka grafického zpracování dat při využití biografické metody
Počet literatury a zdrojů:	18
Rozsah práce:	61 s. (93 731 znaků s mezerami)

Obsah

Úvod a cíl práce	7
I. Teoretická část	9
1. Kontext příchodů do Ostravy-Poruby	9
1.1 Historie a souvislosti vzniku	9
1.2 Obyvatelstvo	16
2. Migrace	22
2.1 Push – pull faktory migrace	25
2.2 Proměna pojetí konceptu domova migrantů	27
II. Metodologická část	30
2. Biografická metoda	30
2.1 Výzkumné otázky	32
2.2 Výzkumný vzorek	32
2.3 Limity výzkumu	33
2.4 Vztah k terénu z pozice výzkumníka	34
2.5 Vymezení příchodu	34
2.2 Realizace výzkumu	35
2.2.1 Rámcová charakteristika biografii participantů	36
2.3 Analýza získaných dat	41
2.3.1. První etapa příchodů – před příchodem	41
2.3.2. Druhá etapa – příchod	44
2.3.3. Třetí etapa – po příchodu	46
2.3.4. Shrnutí analýzy	50
Závěr	56
Zdroje	58
Přílohy	60

Úvod a cíl práce

Městská část Ostrava-Poruba vznikala se záměrem přesunout zde původní centrum města kvůli poddolování a nejisté statice budov, či průmyslovému znečištění ovzduší. Pod Porubou se nenacházela významná lokalita pro těžbu uhlí a severozápadní větry zaručovaly čistotu ovzduší, jehož kvalita byla velkým problémem ve zbytku Ostravy. Ještě v roce 1951 se jednalo o malou zemědělskou obec a počet obyvatel Poruby činil jen necelé 4000. V následujících letech bylo rozhodnuto o výstavbě hornického sídliště, plány výstavby se postupně rozšiřovaly a s tím prudce stoupl počet obyvatel. O 5 let později již jejich počet stoupl na 23 tisíc, v roce 1967 to bylo více než 81 tisíc a o 8 let později již téměř 98 tisíc obyvatel. O Porubě tak můžeme mluvit, jako o jednom z největších městských celků, tvořených převážně panelovou zástavbou, v tehdejší Československu. Rychle vznikající obvody poskytovaly obyvatelům specifické podmínky pro život a v oblasti vznikala zcela nová a dynamicky se rozvíjející společnost. Obyvatelé se průběžně stěhovali do rozestavěných obvodů a kapacita služeb i dalších zařízení často neodpovídala množství nově příchozích lidí. Zaměřím se proto na životní epizodu pokrývající příchod obyvatel, kteří se rozhodli přesídlit do nového obvodu.

Cílem této práce bude popsat, jak jsou v rámci biografie koncipovány příchody obyvatel, kteří se v minulosti rozhodli přestěhovat do nově vznikajícího ostravského obvodu Poruba.

Pro zúžení tématu se zaměřím pouze na obyvatele dvou nejnovějších obvodů, a to VII. a VIII. obvod Poruby, jejichž výstavba probíhala od roku 1966 a 1970, avšak ještě o mnoho let později, kdy už byly obvody považovány za hotové, stále docházelo k průběžnému dokončování a úpravám. Nadšení z nového a moderního bydlení se tak často u obyvatel střídalo se zklamáním a

rozčarováním z chybějící infrastruktury a občanské vybavenosti. Tyto konkrétní obvody jsem zvolila i z důvodu současného vysokého věku jeho prvních obyvatel, kterým je dnes kolem 75 let a již téměř nemožnému vedení výzkumu mezi prvními obyvateli starších obvodů. Jako začátek zkoumaného období jsem tedy zvolila rok 1966 kdy byla započata výstavba 7. obvodu a schválen plán výstavby VIII. obvodu. V této práci se pak zaměřím na několik následujících let, kdy do oblasti přicházely tisíce nových obyvatel.

I. Teoretická část

1. Kontext příchodů do Ostravy-Poruby

V následující kapitole se pokusím nastínit okolnosti vzniku městské části Ostrava-Poruba. Zaměřím se na podmínky, do kterých obyvatelé nových obvodů přicházeli a na strukturu obyvatelstva v porovnání s ostatními ostravskými částmi.

1.1 Historie a souvislosti vzniku

Úplně první zmínky o osídlení této oblasti byly zaznamenány roku 1393 a samotné jméno souvisí s původním zalesněním oblasti – Poruba od slova porub souvisejícím s kácením stromů. Její obyvatelé se živili výhradně zemědělstvím a tento způsob života se nezměnil ani s průmyslovým rozvojem ostravska na přelomu 19. a 20. století. Jen část obyvatelstva tehdy našla práci v některém z ostravských závodů a většina pokračovala v zemědělství. Zásadní změny pak v této oblasti nastávají v polovině 20. století.

Ostravě byla roce 1945 vtištěna díky rozsáhlému rozvoji průmyslové a sociální výstavby, nová tvář. Díky těžbě uhlí a hutnímu průmyslu získala mimořádné postavení v ekonomice Československa. Nově vznikající pracovní možnosti v dolech, hutích, elektrárnách nebo strojírenských a chemických závodech do města přilákaly množství nových obyvatel a výstavba nových obytných celků byla nezbytná pro další rozvoj města. Řešením problému se stala rozsáhlá výstavba bytů. Do urbanistického řešení města tak byl vznesen zcela nový prvek – sídlištní zástavba (Bartoň, 1971, s. 41). Porubské sídliště nemělo vznikat jako „podnikové město“ pro účely jednoho průmyslového závodu, jak bývalo mnohdy zvykem, ale mělo sloužit jako bydlení pro množství zaměstnanců z různých průmyslových odvětví.

Mezi lety 1946-1947 byl vytvořen první plán výstavby sídliště na území města k jehož realizaci mělo dojít původně v Ostravě-Zábřehu. Část projektu byla

v oblasti realizována, k dokončení však nedošlo a roku 1951 se plán výstavby přenesl do Poruby (Špiláčková et al., 2020).

Když byla v roce 1951 vydána první oblastní studie, stala se podkladem pro základní politické usnesení o výstavbě socialistických měst Ostravska.¹ Ze tří variant bylo vybráno řešení, které soustředilo novou bytovou výstavbu do Poruby, která se nacházela mimo vlivy současné i v budoucnu plánované těžby. Další důvodem pro volbu tohoto území byly i přírodní předpoklady. Místo pro plánovanou zástavbu bylo situováno jihovýchodně od ostravské průmyslové části a díky převládajícím jihozápadním větrům se tak nepotýkalo se znečištěním ovzduší, které bylo velkým problémem ve zbytku Ostravy. V tomto období se již předpokládal růst zemědělské Poruby na sídelní útvar až pro 175 000 obyvatel (Bartoň, 1971, s. 41). Pro srovnání - celá Ostrava měla roku 1951 podle údajů Českého statistického úřadu 195 312 obyvatel (ČSÚ, 2014). Urbanistický koncept těchto rozměrů v tehdejších Československu neměl obdoby a vytvořil tak základ pro zcela nový urbanismus.

I. – VI. obvod

K prvnímu nárustu počtu obyvatel došlo v důsledku rozhodnutí o výstavbě hornického sídliště roku 1948. Ještě koncem následujícího roku činil počet obyvatel Poruby, která tehdy byla malou zemědělskou obcí pouze 1546 obyvatel. Koncem tohoto roku pak bylo předáno prvních 8 domů se 112 byty a došlo v prvnímu výraznějším nárustu obyvatelstva (Lexa, 2007, s. 131). Roku 1951, po dokončení výstavby hornického sídliště, jehož výstavba velice pozitivně zapůsobila na obyvatele, se zvedl počet osob žijících v obci na 3905 a byl vydán příkaz k zastavení výstavby rodinných domů v celém

¹ Předsednictvo ÚV KSČ 19. 5. 1951, MěV KSČ v Ostravě 6. 8. 1951 (Dostupné v: Bartoň, M. (1971). Výstavba a přestavba města. In: Jiřík (Ed.) *Ostrava socialistická*. Profil, s. 45.)

katastrálním území Poruby. Ještě více než výstavba zmíněného hornického sídliště na obyvatelstvo zapůsobilo rozhodnutí o plánované výstavbě celého nového moderního socialistického města na území obce pro 150 000– 175 000 lidí. Na téma budování nové Poruby vedl s občany hovory i její hlavní projektant V. Meduna (Lexa, 2007).

V polovině následujícího roku bylo překročeno k zahájení prvních prací na výstavbě. Stavitelé byli odkázáni pouze na informace a inspiraci ze Sovětského svazu, který měl jako jediný zkušenosti s tak rozsáhlými projekty stavby celých nových měst.

Rok 1954 byl pro Porubu přelomový. Již na jeho počátku se začaly osidlovat první z nově postavených bytů a došlo k otevření několika nových prodejen, později bylo výrazněji zavedeno veřejné osvětlení a telefonní spojení. Velkou změnu pak přineslo i rozhodnutí vlády o připojení Poruby, která byla doposud součástí Bílovce, k Ostravě. Poruba se tak 17. května 1954 stala součástí Ostravy. Počet obyvatel se stálým pobytem se zvýšil na 9220. I přes vysoký standard bydlení se obyvatelé potýkali s mnoha problémy, jelikož infrastruktura nebyla příliš dobře připravena. V oblasti téměř úplně chyběly chodníky a obyvatelé se tak kvůli množství bláta těžko pohybovali kolem domů, docházelo i k výpadkům dodávek vody na celé dny a nedostačující kapacita dvou škol vedla k rozdělní výuky na ranní a odpolední vyučování (Lexa, 2007).

V dalším roce se podařilo, až na drobné dokončovací práce, dostavět I. obvod se 4436 byty a začátkem roku byla započata stavba II. obvodu. Do Poruby zaměřily první zahraniční delegace obdivující stavitelské socialistické úspěchy. Delegací ze SSSR, kde byla čerpána inspirace pro stavbu města, však byla vyčtena absence kultury a samotného prostoru pro kulturní akce, kterých se obyvatelům příliš nedostávalo. Do oblasti přijíždělo množství zahraničních delegací, které obdivovaly, co během pár let vzniklo prakticky na zelené louce.

O významnosti nově vznikající Poruby vypovídá i návštěva prezidenta Antonína Zápotockého, který si ji přijel prohlédnout v roce 1956. Dalšími významnými událostmi byly návštěvy delegací z Číny, Maďarska, Brazílie, Koreje, Anglie, Japonska, Polska, nebo Spojených států. V následujících letech pak do Poruby přijel i etiopský císař, nebo kambodžský princ (Lexa, 2007).

Stavební práce se začaly soustředit na vznik dalších téměř 5 tisíc bytů na území III. obvodu, které měly přibýt k již stávajícím 8 tisícům - 4436 na I. obvodu a 3564 na II. obvodu. Po územní reorganizaci roku 1957 vznikl rozsáhlý správní útvar společně s okolními obcemi, jejichž centrem byla Poruba. Celek byl začleněn do Ostravy jako Ostrava 8. Oblast se vyznačovala mladou populací a oproti zbytku republiky podíl dětí výrazně překračoval celostátní průměr. Z toho plynoucí nedostatek škol a nedostatek prostoru pro výuku byl nadále řešen vyučováním dětí na ranní a odpolední směny. Rozsahu a kapacity výstavby neodpovídaly ani obchody dostupné občanům a pro naplnění jejich potřeb bylo nutné zavést prodloužení otevírací doby (Lexa, 2007).

V roce 1961 již žilo v Porubě 46 760 obyvatel, téměř polovinu z nich však tvořily děti do 15 let. V tomto období se začaly množit další problémy, se kterými se obyvatelé přicházející do Poruby za novým a moderním bydlením, museli potýkat. Chybělo zázemí, kde by bylo možné trávit volný čas s dětmi. Mezi obytnými bloky chyběla dětská hřiště a čím dál častěji docházelo k výpadkům dodávek tepla a teplé vody. V některých bytech bylo v zimě naměřeno jen 6-10°C. Dodávkami tepla a teplé vody se musely začít zabývat i nejvyšší stranické orgány, ale někteří obyvatelé se pravidelného a spolehlivého tepla dočkali až téměř o dva roky později na konci roku 1963. Problémy přetrvávaly i nadále s nedokončenými terénními úpravami (Lexa, 2007).

Výstavba pokračovala IV. a V. obvodem. Roku 1964 se začalo i s přípravou pro stavbu VI. obvodu, kde začal za krátko vznikat nejmodernější vysokoškolský

areál v Československu. V Porubě bylo v tomto roce 184 menších prodejen a 36 restaurací na již 80 tisíc obyvatel (Lexa, 2007, s. 191). Toto množství služeb poskytovalo pouze malý podíl pracovních míst, kterých ani v jiných odvětvích v Porubě nebyl dostatek a většina obyvatel dojížděla za prací do jiných ostravských částí. Tajemník porubského Obvodního národního výboru Emil Konečný pak město charakterizoval takto: „*Lidé se do Poruby chodí jen vyspat a žijí jinde.*“² V Porubě byl však výrazně patrný vztah jejich obyvatel k prostředí. Díky stanicím odpracovaných brigádnických hodin a množství Akcí Z byla prostranství a zeleň kolem domů pečlivě upravená a udržovaná samotnými obyvateli, kteří se o jeho vzhled zasloužili (Lexa, 2007).

VII. – VIII. obvod

Začátkem roku 1966 byla zahájena výstavba VII. porubského obvodu. O rychlosti výstavby vypovídá i fakt, že prvním obyvatelům bylo umožněno se do nových bytů nastěhovat již koncem toho stejného roku. Zároveň byl schválen územní plán navazujícího VIII. obvodu. Důsledkem rychlé výstavby byla nedostatečná občanská vybavenost podobně jako u předchozích obvodů, z jejichž výstavby a chyb při plánování nevyplývalo pro projektanty a stavitele žádné poučení. U nových obyvatel byla počáteční radost z nového bydlení často vystřídána spíše negativními pocity z chybějící infrastruktury. Teprve v tomto období byla na předcházejících obvodech s mnohaletým zpožděním vystavěna hřiště pro děti, parkoviště a otevírali se další potřebné prodejny, restaurace, kulturní sál, nebo plavecký bazén (Lexa, 2007).

Roku 1970 byl VII. obvod stále ve výstavbě a práce se začaly soustředit na poslední VIII. obvod pro dalších 13 tisíc obyvatel. V následujícím roce se do nových bytů začali stěhovat první obyvatelé. V předchozích obvodech se s velkým zpožděním otevíraly nové školky a školy, ale jejich kapacita byla

² Dostupné v: Lexa 2007, s. 193

vzhledem k nízkému průměrnému věku porubské populace stále nedostačující. Se stále přibývajícím počtem obyvatel Poruby dále přibývaly již tak dost časté problémy. V okolí pro obyvatele nově nebyl dostatek čerpacích stanic a velké problémy nastaly i s kapacitou parkovacích míst. K 31. 12. 1975 dosáhl počet trvale žijících obyvatel již 97 967 a Poruba se stala nejlidnatějším ostravským obvodem – po pouhých 20 letech od začátku výstavby tvořila 32,7% všech obyvatel Ostravy. O rok později byly k Porubě připojeny další menší okolní obce, čímž se počet obyvatel znovu zvýšil, a to na více než 105 tisíc. Na VIII. obvodě se otevřením nové školky alespoň částečně podařilo vyřešit nedostatečnou kapacitu pro děti daného obvodu (Lexa, 2007).

V roce 1978, oproti roku předchozímu, opět výrazně stoupl počet obyvatel na téměř 120 000, včetně obyvatel dříve připojených obcí. Ještě větším problémem než doposud se na nejnovějších obvodech (VII. a VIII.) staly školy a školky. Získat místo pro děti ve školních zařízeních v místě bydliště bylo téměř nemožné a rodiče museli v době, kdy se obvod navíc potýkal i s vysokou vytížeností hromadné dopravy, složitě dovážet děti do vzdálenějších obvodů (Lexa, 2007).

Po roce 1980 začala výstavba postupně zpomalovat. Sice ještě o 4 roky později se na území VII. a VIII. obvodu stále v menší míře stavělo a k průběžným úpravám docházelo i v následujících letech, ale obvody byly považovány prakticky za dokončené. Postupně opadávaly obavy, že Poruba bude vždy jen sídlištěm nebo velkou „noclehárnou“. Oblast se během výstavby rozvíjela, pořádaly se kulturní akce, zakládaly se různorodé občanské spolky a obyvatelé si postupně vytvořili zcela novou společnost. Poruba se v poválečné době s rozvojem průmyslu výrazně přeměnila. (Lexa, 2007)

Specifickou záležitostí dvou posledních obvodů, kterým se v následujících kapitolách bude věnovat tato práce, je i jejich poloha v rámci předcházejících obvodů Poruby. Od dříve vzniklých obvodů jsou fyzicky odděleny městskou

částí Pustkovec, který se výrazně odlišuje typem zástavby. Obvody I-VI tvoří jeden souvislý celek, na který Pustkovec přímo navazuje a je tvořen z převážně původními rodinnými domy. Pouze v jeho západní části stojí několik panelových domů. Obvody VII a VIII pokračují až za Pustkovcem, který je mezi tyto dvě oblasti vklíněn a dá se říct, že obvody I-VI a VII-VIII jsou jeho odlišujícím se typem zástavby od sebe odděleny (viz. příloha č. 1).

Paneláková sídliště dnes nejsou vnímána jako něco neobvyklého. Většina obyvatel se dnes nad existencí a vznikem panelákových sídlišť příliš nepozastavuje a považuje je za běžnou součást života. Sídliště vzniklá za socialismu jsou však pozoruhodným fenoménem, který se postaral nejen o transformaci urbanistického řešení měst, ale také o změnu způsobu tehdejšího života a znamenal významnou změnu ve fungování společenského života. Lidé do Poruby přicházeli ze širokého okolí, z různorodého prostředí a v důsledku toho vznikala nová a dynamická společnost.

1.2 Obyvatelstvo

Pro lepší pochopení specifické situace Poruby a složení jejich obyvatel je důležité se zaměřit na demografické složení oblasti. Pro tyto účely jsem se rozhodla v následující kapitole o obyvatelstvu vycházet z komplexní sociologické studie Sociologie nových ostravských čtvrtí Poruby a Jižního města (1971) zpracované Jiřím Musilem. Studie vzhledem k datu jejího vzniku sice nepokrývá přímo situaci na VII. a VIII. obvodě, jejímiž obyvateli se budu zabývat ve výzkumné části této práce, ale může o složení a životní situaci obyvatelstva mnoho vypovědět. V roce 1966, kdy byl výzkum prováděn, totiž výstavba na VII. obvodu již probíhala a obyvatelé se do oblasti postupně začínali stěhovat. Můžeme tedy předpokládat, že se situace výrazně nezměnila.

Studie zabývající se novými sídlišti, které předcházely práci Jiřího Musila, se týkaly převážně jejich demografické povahy. Málodky ale sledovaly přímo prostředí, integraci, sociální vztahy a utváření místního společenství. Právě na tyto faktory se Musil mimo jiné také zaměřil. O nově vznikajících sídlištích dokonce tvrdil, že jsou „*jakýmsi druhem sociálního experimentu, ve kterém lze sledovat vytváření nové sociální organizace*“ (Musil, 1971, s. 441).

Pro účely jeho výzkumu bylo náhodně vybráno 900 ostravských domácností, u kterých bylo prostřednictvím 90 otázek sledováno jejich bydlení, provoz a vybavení domácnosti, kvalita okolního prostředí, služeb a obchodů, stabilizace obyvatel v oblasti a jejich sociální vztahy. Díky tomu, že se studie uskutečnila napříč celým městem, lze snadno vyvodit odlišnosti mezi starými a novými částmi Ostravy, kterou autor rozdělil do čtyř stejnorodých jednotek podle jejich specifik a podobností. Toto rozdělení umožnilo spolehlivější analýzu sociologických znaků nových čtvrtí. První jednotkou bylo správní a obchodní centrum Ostravy s připojenými obytnými čtvrtěmi a dvěma menšími sídlištními celky, druhou jednotku tvořila starší předměstí a

výrobně-obytné pásmo a několik vzdálenějších obcí na okraji města. Třetí jednotkou bylo východní předměstí Moravské Ostravy, Slezská Ostrava a původní zemědělské obce na periferii města. Do čtvrté jednotky byla zařazena Poruba a menší sídlištní celek Nové Město³, které dohromady pojímaly přes 120 000 obyvatel.

Složení obyvatelstva a zaměstnanost

Z Musilovy studie z roku 1966 vyplynulo, že v nových čtvrtích, Porubě a Novém Městě, které reprezentuje čtvrtá jednotka, výrazně převažují mladé domácnosti. Minimum obyvatel představují domácnosti s obyvateli staršími 60 let. Ty tvoří pouhou třetinu v porovnání s 3. jednotkou. S věkovou skladbou přímo souvisí i rodinný stav v nových čtvrtích. Bydlelo zde nejméně rozvedených, ovdovělých a svobodných lidí z celé zkoumané oblasti. Výrazně převládal podíl osob žijících v rodinách. Data ukázala výrazně rodinný charakter Poruby a Nového Města. Ze všech domácností tvořily 78% rodiče s dětmi, domácnosti tvořené jednotlivci, nebo bezdětné domácnosti se v nových čtvrtích téměř nevyskytovaly.

Skladba obyvatel podle zaměstnání se naopak příliš neměnila. Mírně převažoval podíl dělníků a horníků, ale rozdíly oproti celoměstskému průměru nebyly příliš velké. Největší socioekonomickou odchylku Poruby a Nového Města tvořil velmi nízký podíl osob v důchodu, což bylo důsledkem převažující nízké věkové skladby. Podíl lidí v důchodu obývajících východní část Ostravy naopak tvořil čtyřnásobek podílu v nových čtvrtích. Vzhledem k přerozdělování bytů pracovníkům z různých pracovních odvětví a z různých socioekonomických podmínek, nedocházelo v oblasti k segregování žádných specifických sociálních vrstev.

³ Nové Město mělo podobné ambice, co se rozsahu týče jako Poruba, avšak výstavba byla v té době méně rozsáhlá a neměla tvořit jeden celek. Sídlíště Nové Město bylo rozděleno do ostravských částí Zábřeh, Hrabůvka a Dubina.

Životní úroveň

Úroveň bydlení v nově vznikajících částech byla bezesporu vyšší než ve starších částech Ostravy. Tím se ale zvyšovala jeho cena oproti zbytku města, a to se dále podepisovalo na složení rozpočtu domácností. Průměrné příjmy na osobu zde byly v porovnání s ostatními částmi nižší, ale tato situace byla způsobena již zmíněným odlišným složením domácností. Na domácnosti připadal vyšší počet dětí, a to pak způsobovalo i nižší zaměstnanost žen žijících v Porubě. Z dat se ve výsledku můžeme dozvědět, že nižší příjmy na osobu byly způsobeny demografickou strukturou oblasti. Když se zaměříme pouze na příjmy zaměstnaných jednotlivých mužů a žen, jejich příjmy jsou vyšší než celoměstský průměr. Obyvatelé sice žili v nových bytech a v oblasti s všeobecně vyšší životní úrovní, ale v důsledku vyšších nájmů a nižších průměrných příjmů přepočtených na osobu byli nuceni se v mnoha případech více uskromnit.

Původ obyvatel a jejich adaptace v oblasti

Nová města se často pojí s adaptačními problémy kvůli sociální a kulturní heterogenitě obyvatel. Jak dalece se to může týkat i případu Poruby můžeme posoudit z dat o tom, kolik jejich obyvatel žilo v Ostravě již od narození a kolik se přistěhovalo v průběhu života z odlišného prostředí, nejpravděpodobněji z venkova a bez předešlých zkušeností se životem ve městě. V nových sídlištních čtvrtích tvořil podíl „novousedlíků“ 44,3% mužů a 47,8% žen. Tyto konkrétní data je však třeba brát s jistou rezervou, jelikož Poruba vznikala ještě v letech následujících po této studii, zejména pak její dva poslední obvody. K zjištění míry mobility obyvatel nových ostravských částí autor vytvořil migrační index, na jehož základě dokázal změřit míru četnosti stěhování z místa na místo před příchodem do oblasti a tyto data komparovat se zbylými zkoumanými ostravskými jednotkami. Došel závěru, že například podíl mužů, kterým je 40 let a v průběhu života již bydleli ve 4 různých obcích, nebo

30 let a bydleli již ve 3 obcích (tzn. mají index migrace 0,100)⁴, byl trojnásobně vyšší než ve třetí ostravské jednotce. U žen byl podíl dokonce pětinasobně vyšší. To znamená, že část obyvatel Poruby a Nového Města se vyznačovala mnohem vyšší mírou mobility oproti zbytku Ostravy. Musíme však brát v potaz, že minimálně u jednoho z jejich stěhování se jednalo o přesun přímo do této oblasti, a index tak z toho důvodu musel být logicky vyšší než u obyvatel ve zbytku města, kteří se zde ve většině případů narodili. S tím se dále pojí stabilita obyvatel. I když nové oblasti patřily mezi nejpopulárnější z celého města, stabilita jejich obyvatel patřila mezi nejnižší ze všech srovnávaných ostravských jednotek. Natrvalo plánovalo zůstat jen 60% obyvatel.

Specifickým rysem obyvatel Poruby a Nového Města byla také jejich ruralita. Výhradně ve venkovských oblastech žilo před přistěhováním do nových ostravských částí 17% mužů a téměř 30% žen. V porovnání se středem města, kam směřoval druhý nejsilnější migrační proud hned po zmíněných sídlištích, byl podíl osob s venkovským původem v nových částech několikanásobně vyšší. Z toho můžeme předpokládat, že migrace do sídlištních oblastí byla motivována jinými faktory než migrace do středu města.

Sociální vazby

Jak Musil ve své práci uvádí, množství předešlých zahraničních výzkumů vedlo většinou ke zjištění, že obyvatelé nových měst se často potýkají v počátečních fázích pobytu s pocitem sociální izolace. Lidé, se kterými udržovali pravidelné vztahy většinou zůstali v místě jejich původního bydliště a autor se tak snažil zjistit, zda je v oblasti situace stejná. Výsledky, ke kterým došel byly překvapující. V nových čtvrtích byl počet příbuzných, se kterými se obyvatelé stýkali nejvyšší ze všech sledovaných ostravských

⁴ Stěhování v průměru každých 10 let = index migrace 0,100. S každým dalším stěhováním se index zvyšuje.

jednotek. Více než 43% z dotazovaných domácností uvedlo, že se pravidelně stýkají se čtyřmi či více příbuznými, naopak ve východních částech Ostravy a okrajových obcích (tj. třetí sledovaná jednotka), kde byly předpokládány silnější příbuzenské vztahy, byly pravidelné kontakty nejslabší. V této oblasti pak 18% respondentů uvedlo, že se nestýkají vůbec s žádným příbuzným. V nových ostravských částech, kde se naopak předpokládalo větší přerušování vztahů to bylo jen kolem 4%.

Pravidelný kontakt obyvatel Poruby a Nového Města s jejich příbuznými ovšem nutně neznamenal jejich blízkost. Více než 44% procent respondentů z těchto nových městských částí uvedlo, že všichni příbuzní, se kterými se pravidelně vídají, bydlí mimo Ostravu. Jen necelých 6% uvedlo, že příbuzní, se kterými udržují pravidelné kontakty bydlí do vzdálenosti 1 kilometru.

K podobnému zjištění dospěl autor také u kontaktů obyvatel s jejich přáteli. V nových ostravských částech byl pravidelný kontakt s přáteli nejčastější ze všech sledovaných jednotek, v porovnání s východní jednotkou a okrajovými obcemi byl dokonce dvojnásobně častější. Podíl přátel do vzdálenosti maximálně kilometr od bydliště byl v nových částech stejný nebo dokonce vyšší než v dalších ostravských jednotkách, výjimkou byla pouze centrální část Ostravy (Musil, 1971).

Na základě těchto zjištění tedy nemůžeme mluvit o sociální izolaci obyvatel nových ostravských sídlišť, která by se dala očekávat u osob, které se přistěhovaly do zcela nově vzniklé oblasti. Jejich kontakty s příbuznými nebyly přetrhány ani přes větší vzdálenost, kterou bylo často nutné překonat. Domnívám se, že jejich migrace mohla dokonce vést k větší snaze o udržení kontaktů. Co se navazování přátelských vztahů v oblasti týče, tak ke snazšímu vytváření vztahů mohla přispět i tehdejší situace, kdy se obyvatelé pravidelně setkávali díky vyhlášeným brigádnickým hodinám a Akcím Z, za účelem budování a udržování sídlišť. Dalším faktorem, který ke vzniku přátelství

v oblasti mohl vést, bylo navazování kontaktů prostřednictvím dětí, jelikož se jednalo převážně o mladé rodiny a jejich děti se znaly ze školního i běžného prostředí. Sociální vztahy budou dále jedním z faktorů, na které se během rozhorů s respondenty zaměřím.

2. Migrace

Migrace je součástí lidského života již od nepaměti. V minulosti se jednalo převážně o migraci kvůli potravě, klimatickým podmínkám, nebo politické situaci, postupem času a rozvojem začalo vznikat mnoho dalších důvodů, proč lidé opouštějí své původní domovy. Každý takový jedinec s sebou vždy přinášel své tradice a zvyky, které na základě kontaktu ovlivňovaly přijímající kulturu, a naopak přejímal tradice a zvyky nové kultury.

Na migraci budu v kontextu této práce nahlížet vcelku jednoduše. Pojem si budu primárně definovat, jako pohyb za účelem změny místa pobytu. Tento pohyb můžeme vzhledem k okolnostem rozdělit na dočasný nebo trvalý a dobrovolný nebo vynucený. Jedná se o přesun člověka do jiného teritoria, přičemž důsledky této aktivity jsou zaznamenány jak v místě, ze kterého dotyčný odešel, tak v místě, kde se nově nachází. Největší důsledky však bezesporu zaznamenává sám migrující, který se v souvislosti s tímto procesem setkává s řadou sociálních jevů. (Uherek & Ošťádalová & Honusková & Günter, 2016)

Pro účely této práce budu vycházet z předpokladu, že u většiny nově příchozích obyvatel Poruby se jednalo o vnitrostátní migraci, jelikož v podmínkách socialistického státu s uzavřenými hranicemi nebyla transnacionální migrace častá. Významnější roli měla pouze pracovní migrace v 70. a 80. letech, založená na systému plánovaného hospodářství, která byla regulovaná mezivládními dohodami. Silná spolupráce byla například navázána se sousedním Polskem, jehož počet občanů mířících za prací do Československa dosáhl 20 825 v roce 1974. (Barša & Baršová, 2005, s. 218). Mezinárodní migraci tedy ve vysokém množství příchozích nemůžeme zcela vyloučit a z toho důvodu se zaměřím na autory, jejichž teorie jsou do jisté míry aplikovatelné i na tento typ migrace. Jak také uvádí ve své práci z roku 1989 Zolberg, v klasických migračních teoriích je území a role hranic mnohdy zcela

opomíjená a mezi vnitrostátní a mezinárodní migrací není rozlišováno. (Zolberg, 1989, s. 405)

Everett S. Lee migraci obecně definuje jako permanentní, či dočasnou změnu bydliště. Definici neomezuje podle vzdálenosti přesunu, nebo dobrovolnosti či nedobrovolnosti tohoto procesu. Nerozlišuje ani mezi vnitřní a vnější migrací. Přesun z jednoho bytu do druhého je podle něj stejným aktem migrace, jako přesun z indické Bombaje do Cedar Rapids v Iowě, i když příčiny a následky těchto dvou migračních procesů se budou zásadně lišit. Lee do své definice neřadí všechny migrační procesy. Vyloučil z ní například kontinuální pohyby nomádů, nebo pravidelné pracovní migranty, u kterých vzdálenost přesunu nehraje důležitou roli. V tomto případě se nejedná o dlouhodobý pobyt a migrace je charakteristickým znakem jejich života. Proces migrace, nehledě na jeho délku nebo složitost, vždy zahrnuje místo původu, cílovou destinaci a překážky, které v průběhu vyvstávají (Lee, 1966, s. 49) .

Migrační pohyby často souvisí s industrializací a rozvojem měst, která následně nabízí množství nových pracovních příležitostí. Tato města jsou pak vyhledávaným cílem obyvatel okolních vesnic i obyvatel z přilehlých oblastí, nebo států. Prosperující podniky nabízí benefity v podobě poskytnutí bydlení, nebo další výhody a tato místa se stávají vyhledávaným cílem pro obyvatele migrující za lepšími pracovními a životními podmínkami. Toto je zřejmě i případ Ostravska, kde se Poruba stala novým domovem pro mnoho nově příchozích obyvatel v důsledku rozvíjejícího se hutního a důlního průmyslu.

Vnitrostátní migrací se na přelomu 19. a 20. století zabýval britsko-německý geograf a statistik Ernst Georg Ravenstein. Na základě analýzy a interpretace dat ze Spojeného Království ve své práci předpokládá, že migrace je způsobována zejména rozvíjejícím se průmyslem. Za hlavní motivace k migraci pak považuje práci a zisk. Druhou nejpodstatnější podmínkou jsou dopravní možnosti, poté následuje dostupnost vzdělání, zdravé klima

v oblasti a nízké životní náklady. K migraci podle něj dochází pouze za předpokladu, že k ní nastanou vhodné podmínky (Uherek, Ošťádalová, Honusková & Günter, 2016, s. 32).

Ravenstein publikoval práci *The Laws of Migration* (1889), ve které se zaměřil na srovnání migrace v několika evropských státech. Určil si několik míst, která byla nejčastějším migračním cílem a tyto místa v rámci jednoho státu rozdělil na nejbližší a vzdálenější okolí, které nazýval provinciemi. Dále pro úplnost zohledňoval i mezinárodní migraci. Zjistil, že: 1) nejvíce lidí migruje z bezprostředního sousedství do přilehlých provincií, 2) převažuje tedy migrace na kratší vzdálenosti – čím je cílové místo vzdálenější, migrační proud ztrácí na síle, 3) migrace není nikdy jednosměrná a každý migrační proud vytváří protiproud, 4) města rostou na úkor vyliďňování venkovských oblastí – předpokládal, že polovina obyvatel ze sledovaných velkých měst⁵ nejsou jeho původními obyvateli. 5) Mezi ženami dominuje migrace na kratší vzdálenosti. V případě méně zastoupené migrace na větší vzdálenosti se jedná o opačný směr a jedná se o ženy narozené ve větších městech, které se je z různých důvodů rozhodnou opustit. 6) Migrace se neustále zvyšuje. Došel k závěru, že ve zkoumaných oblastech vždy vedl k vyšší míře migrace rozvoj dopravy, výroby a obchodu (Ravenstein 1889).

Také tvrdil, že *„migrace představuje život a rozvoj, nepohyblivá populace představuje stagnaci“* (Ravenstein, 1889, s. 288).

Ravensteinova práce se zabývá migrací v moderní společnosti spojenou s procesy industrializace a urbanizace, v dnešní době se ale může setkat s jistými limity. Jako statistik a geograf nezohledňoval všechny faktory migrace, zaměřoval se spíše na analýzu dat a souvislosti migrace s rozvojem daných oblastí. Příliš se nezabýval ani důvody migrace, považoval ji za daný

⁵ Sledovaná města: Antverpy, Londýn, Hamburg, Kodaň, Glasgow, Milán, Řím, Budapešť, Berlín, Stockholm, Paříž, Vídeň

proces a nezohledňoval, zda k migraci docházelo dobrovolně či nuceně. Na důvody a faktory ovlivňující migraci se podrobněji zaměřuje koncept push a pull.

2.1 Push – pull faktory migrace

Při zkoumání migrace je důležité se zaměřit na okolnosti, které nutí jedince nebo skupiny opustit původní místo a okolnosti, které je do nové destinace přivedly. Tento koncept se narodil od prací Ravensteina, zaměřuje na nestabilní důvody migrace. Vychází z toho, že pokud známe důvody, proč lidé migrují a známe podmínky v destinacích, ze kterých migrují, i do kterých migrují, můžeme lépe pochopit migrační toky. Zjednodušeně tento koncept zkoumá, co migranty z původního místa vypuzuje – push faktory, a co je naopak přitahuje do nového místa – pull faktory.

Jako push faktory můžeme označit situace, které mají vliv na opuštění původního místa pobytu. Můžeme zde zařadit například ekonomickou situaci (nízké příjmy, vysoká nezaměstnanost, nebo špatná infrastruktura), politickou situaci (válka a konflikty, politický režim, svoboda), environmentální faktory a podnebí (znečištěné prostředí, přírodní katastrofy, nevhodné klimatické podmínky, neúrodnost půdy), nebo kulturu (tradice, náboženství, kulturní rozdíly).

V každé oblasti tedy existuje množství faktorů, které lidi v oblasti udržují nebo je tam přitahují. Existují také faktory, které je přímo vypuzují. Příznivé klima bude většinu lidí přitahovat, zatímco nepříznivé může množství lidí odradit. Kvalitní školství ovlivní výběr cílové destinace rodin s dětmi, zatímco pro svobodné migranty, kteří o rodinném životě zatím nepřemýšlí, tento faktor příliš neovlivní.

Faktory ovlivňujícími procesy migrace se zabýval i již zmíněný Everett S. Lee. V práci *A Theory of Migration* (1966) konkretizoval 4 hlavní faktory

ovlivňující proces migrace: 1) faktory spojené s oblastí původu, 2) faktory spojené s cílovou oblastí, 3) překážky a 4) osobní faktory. Migraci pokládal za individuální proces, ke kterému se jedinci sami rozhodují (Lee, 1966).

Samotnou míru migrace Lee rozdělil podle 6 základní faktorů. Prvním faktorem je území, na kterém migrace probíhá, záleží tedy na dostupných pracovních příležitostech, ekonomické situaci, či míře osídlení. Druhým faktorem je lidská diverzita. Kde je velká podobnost mezi lidmi z hlediska rasy, etnicity, vzdělání, finančních příjmů, nebo tradic, můžeme očekávat menší míru migrace než v oblastech, kde se populace vyznačuje větší heterogenitou. Třetí faktor představuje překážky vstupující do procesu migrace. Dále se míra migrace mění i v souvislosti s ekonomickými změnami. Během ekonomického růstu oblastí se například významně rozvíjí průmysl a do oblasti je těmito změnami lákáno množství dělníků. Pátým faktorem Lee určil čas. Pokud totiž nejsou zavedena žádná opatření regulující objem a rychlost, migrace má většinou tendenci časem narůstat. Šestá a posledním faktorem je rozvoj. Technologický nebo politický rozvoj může mít například vliv na zmíněné překážky migrace, které v jeho důsledku mohou být podstatně menší, nebo dokonce žádné (Lee, 1966).

Ve vyspělých společnostech jsou podle Dušana Drbohlava (1990) dnes mezi faktory motivujícími k migraci nejvíce zastoupeny faktory spojené s bytovou a pracovní problematikou, s životním prostředím či rodinou. Naopak uvádí, že kvalita infrastruktury, občanské vybavenosti, vzdálenost zaměstnání, sociální kontakty, nebo kulturní a sociální nároky nepředstavují v širším souboru migračních faktorů rozhodující pozice. Na základě sekundární analýzy výzkumů prováděných v Československu je podle něj možné sledovat postupné proměny významnosti faktorů motivujících k migraci. V generalizované podobě lze tvrdit, že v 50. letech převládala zejména pracovní motivace, v 60. letech se pozornost přesunula k bytové situaci a

během 70. a 80. let přichází zájem o situaci životního prostředí v souvislosti s jeho degradací (Drbohlav, 1990, s. 66-67).

Ravenstein tedy vytváří model migračních toků a snaží se je na základě statistických dat analyzovat. Příliš se nezabýval individuální motivací migrantů a jednoduše předpokládal jejich spojitost s industrializací, rozvojem průmyslu a lepší ekonomickou situací. Lee se oproti tomu snažil zjistit, jaké konkrétní faktory nejčastěji ovlivňují migrační toky – z jakých důvodů migranti opouštějí své původní domovy, a co je přivádí do nové oblasti. U obou autorů však chybí výpovědi jednotlivých migrantů, jako hlavních aktérů procesu migrace, kteří nebyli vždy výhradně motivováni jen pracovními příležitostmi a ziskem. Ve výzkumné části této práce proto na tuto kapitolu a oba autory navážu a zaměřím se na několik participantů, kteří si podobným procesem prošli. Budu se věnovat jejich individuálním příběhům a proces migrace a příchodu do oblasti zasadím do kontextu specifických životních událostí v rámci jejich biografí.

2.2 Proměna pojetí konceptu domova migrantů

V souvislosti s migrací je koncept domova a jeho pojetí z pohledu migrujících důležitým pojmem. Pro některé jedince je spojen s konkrétním prostorem, pro některé domov představují sociální vazby a někdo může domov definovat jako pocit bezpečí, sounáležitosti nebo pochopení. Univerzální definici bychom však těžko hledali. Studium domova překračuje hranici několika disciplín, a to především sociologie, antropologie a geografie. V posledních desetiletích se konceptuální rámec chápání domova ve společenských vědách výrazně rozvíjel a došlo k posunům v chápání jeho podob a rolích v každodenních životech. (Gibas, 2017)

K prvnímu formování myšlenky domova dochází u každého jedince ve velmi raném věku. Již v dětství dochází ke spojení místa, kde se jedinec narodil a osob, které jej obklopují s termínem domov. Tento prostor a osoby kolem něj jsou v raných fázích života, které například předcházejí nástupu do školy a následnému navazování vlastních kontaktů, častokrát tím jediným, s čím se jedinec setkal a dochází tak k identifikaci s tímto prostředím, osobami a s tím spojenými emocemi.

V minulosti bývalo běžné neopouštět své rodiště a celý život trávit na jednom místě, to se však postupem času měnilo. V moderní společnosti není nezvyklé opustit původní místo bydliště a budovat domov na nové místě.

Pro účely této práce se zaměřím na domov z prostorové (hmotné) a sociální (emocionální) perspektivy. Zásadní vliv na pojetí domova má také čas, v jehož průběhu dochází k postupným proměnám nahlížení na tento pojem.

Na prvním místě je potřeba si vymezit rozdíly mezi „domem“ a „domovem“ byť pro některé se zdánlivě nemusí jednat o rozdílné pojmy a jejich vztah nemusí být vždy jednoznačný. Rykwet si rozdíl mezi těmito pojmy definuje takto:

„Dům“ představuje přístřeší, hrany, zdi, dveře a střechy – a celý repertoár materiálů.

„Domov“ nezahrnuje žádnou stavbu, dům ji zahrnuje vždy. Domov si můžete vytvořit kdekoliv: malý troud, nebo dokonce starý papír, pár zápalek, nebo cigaretový zapalovač je vše co potřebujete. V naší technicky pokročilé společnosti to může být obstaráno s menšími obtížemi (byť velkým vybavením) pomocí videokazety, díky které budou z televize šlehat plameny stisknutím tlačítka.⁶ (Rykwet, 1991, s. 54)

⁶ Přeloženo z anglického originálu

Rykwet ve své definici domov spojuje spíše s konkrétní situací. Domov je pro něj kdekoliv, kde si ho vytvoří a oheň jako takový v jeho definici může představovat pocit bezpečí. Naopak dům představují pouze materiální věci. Domov tak ke své existenci nutně nevyžaduje dům a je možné si jej vytvořit kdekoliv.

Czaba Szaló domov rozděluje podle dvou typů zkušeností. První popisuje jako specifické místo, které se zásadně podílí na spoluvytváření identity lidí, jakožto naleziště jejich vzpomínek. Každý se někde narodil, vyrůstal, a proto musí být někde zakořeněný a tato představa podle něj vede k tomu, aby lidé uvažovali o své identitě v symbolickém řádu předků, původu a kořenů. Kromě představy domova, jako místa sounáležitosti a jedinečnosti, je podle něj také místem formování solidarity, což prostřednictvím každodenní žité reality svazuje obyvatele sdíleného prostoru do společenství a skutečné vztahy solidarity mohou existovat jen mezi lidmi, kteří sdílejí stejné místo a životní prostor. Druhým typem je zkušenost přistěhovalců, kdy je domov naopak spíše spojen s projektem vytváření a upíná se k budoucnosti a plánování nového domova. Odlišení těchto dvou typů zkušeností domova ukazuje, že místo pobytu a symbolické atributy způsobu života se nemusí nutně orientovat na minulost, ale domov, jako symbolický objekt, může vytvářet klíčovou roli při formování kulturních identit orientovaných do budoucnosti (Szaló, 2006).

II. Metodologická část

V následujících kapitolách se zaměřím na realizaci výzkumu, v jehož průběhu jsem se věnovala specifikům příchodů několika obyvatel do nových Porubských obvodů.

2. Biografická metoda

Vzhledem k cílům práce a možnosti komplexního zaznamenávání životních příběhů participantů jsem zvolila kvalitativní metodu výzkumu. Rozhodla jsem se pro využití biografické metody jejímiž primárními subjekty jsou žijící lidé a primárním zájmem je jimi vnímaná a interpretovaná minulost (Svoboda, 2007).

Konkrétně jsem se rozhodla pro metodu orální historie, která je využívána ke shromáždění svědectví jedinců o specifických událostech a jejich příčinách a následcích. Je zaměřena spíše na vymezené téma, umožňuje propojení životních zkušeností jedinců a širších sociálních a kulturních kontextů (Hendl, 2017, s.86).

Vzhledem k tématu této práce jsem zvažovala, zda se zaměřit na úplnou biografii, která by pokrývala celý život participantů, či epizodickou biografii věnující se konkrétním obdobím nebo životním událostem (Denzin, 1989).⁷ Vzhledem k důležitým událostem v životech participantů předcházejících epizodě příchodu jsem se rozhodla pro využití úplné biografie, avšak s důkladnějším zaměřením na epizodu příchodu.

Samotné rozhovory s participanty pak probíhaly formou polostrukturovaných interview, které mi umožnily reagovat na specifické

⁷ Dostupné v: Horký, O. & Tomalová, E. (2008). Biografie. In: Drulák, P. (Ed.) *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Portál, s. 188.

informace a případné konkretizování struktury rozhovoru až v jeho průběhu na základě získaných informací. Pro účely rozhovorů jsem si připravila jednoduchou osnovu okruhů témat, kterými jsem se chtěla během rozhovorů zabývat, protože jsem v případě biografických rozhovorů předem přesně nevěděla, co od vyprávění participantů očekávat. Okruhy tedy vypadaly přibližně takto:

Začátek života – místo narození, rodina, zázemí a způsob života, vzdělání

Úvahy o přesunu – proč, kam a z jakých důvodů

Příchod do Poruby – co příchod znamenal a obnášel

Období po příchodu do Poruby – očekávání vs. realita, vnímání prostředí

Podle informací získaných od participantů jsem pak s body průběžně dále pracovala a konkretizovala kladené otázky na základě situace. Do jejich výpovědí jsem však zasahovala co nejméně. Převážně jsem se rozhovor snažila udržovat vymezeného u tématu výzkumu.

Data jsem následně zpracovávala formou důkladné analýzy přepisů rozhovorů. V případě nesouhlasu s nahráváním rozhovorů jsem analyzovala zpracované poznámky. Dále jsem k analýze využila metodu grafického znázornění biografií participantů se zaměřením na epizodu příchodu do Poruby, která mi poskytla možnost zpřehlednění získaných dat a také možnost srovnání podobností mezi jednotlivými biografiemi participantů. Životní události jsem zpracovávala formou časových os se znázorněním epizody příchodu, důležitých okamžiků a událostí, jejichž prostřednictvím se ve vlastní historii orientovali a během rozhovorů se k nim opakovaně vraceli. (ukázka grafického zpracování viz. příloha č. 2)

2.1 Výzkumné otázky

Jelikož faktory vedoucí k přesunu do této oblasti představují zásadní aspekt v samotném procesu příchodu obyvatel, hlavní výzkumná otázka této práce tedy zní:

Jaké faktory vedly k rozhodnutí opustit původní místo bydliště a přemístit se do nově vznikajícího ostravského obvodu Poruba?

Vedlejší otázky, které pomohou porozumět významu příchodů v biografických participantů jsou:

Odkud a z jakého prostředí obyvatelé přicházeli?

Co proces příchodu do Poruby obnášel?

Jak se v průběhu života měnilo jejich vnímání domova v souvislosti s přesídlením do Poruby?

2.2 Výzkumný vzorek

Pro účely tohoto výzkumu jsem se rozhodla oslovit obyvatele VII. a VIII. porubského obvodu, kteří do oblasti přicházeli v době jejich vzniku. Jako začátek tohoto období jsem zvolila rok 1966, kdy započala výstavba VII. obvodu a zároveň byla schválena i výstavba navazujícího VIII. obvodu. Hlavním kritériem pro volbu participantů mého výzkumu byl tedy příchod do oblasti v několika následujících letech po roce 1966, kdy obvody vznikaly. Při výběru jsem se také na základě studie Jiřího Musila (1966) více přikláníla k participantům původně nepocházejících z přímého okolí Ostravy, jelikož jejich zastoupení jako „novousedlíků“ se tehdy v nově vznikajících městských částech blížilo 50%. Obyvatele narozené přímo v Ostravě jsem vzhledem k cílům práce do výzkumného vzorku vůbec nezařadila.

K vyhledávání participantů jsem využívala kontakty z řad rodinných příslušníků a známých, kteří potenciální participanty oslovili, zda bych s nimi mohla navázat kontakt a v případě souhlasu jsem se na ně následně sama

obracela telefonicky. Po prvních rozhovorech s participanty jsem se pak postupně metodou snowball, jež spočívá v navádění původními informátory k jiným členům vybrané cílové skupiny (Disman, 2011) dostávala k dalším možným participantům. Pouze v případě jednoho rozhovoru, zprostředkovaného předcházející participantkou, jsme spolu předem nenavázaly žádný kontakt a poprvé jsme spolu mluvily až v den samotného rozhovoru.

2.3 Limity výzkumu

Z hlediska typu získávaných dat je nutné brát v potaz způsob, jakým participanté výzkumu vypovídali a míru relevantnosti jejich výpovědí. „Měkká data“ získávána prostřednictvím biografických rozhovorů s sebou nesou jistá omezení. Nelze s jistotou spoléhat na pravdivost získaných informací, ať už z důvodu úmyslného zkreslení informací ze strany participantů výzkumu z důvodu neochoty sdílet některé osobní informace, či studu, případně možného nevědomého pozměnění jejich žité skutečnosti v důsledku uplynutí dlouhého časového úseku (přibližně 40 až 50 let) od začátku zkoumaného období.

Také je potřeba brát v potaz nevědomost některých vlastních životních kroků participantů, nebo jejich nepřesnou interpretaci. Data získaná prostřednictvím biografických rozhovorů tedy považuji za jednu z množství variant žité skutečnosti participantů.

Za limitující by mohla být považována i volba metody snowball, která může do jisté míry ovlivnit reprezentativnost výzkumného vzorku. Během vyhledávání participantů jsem se však setkávala s neochotou účastnit se výzkumu v případech, kdy rozhovor nebyl zprostředkován skrze společného známého, nebo již zmíněného předcházejícího participanta. V případech, kdy jsem sama oslovila potenciální participanty, jsem se setkávala s odmítnutím, a

to především v souvislosti se sdílením osobních a citlivých informací s výzkumníkem jako cizí osobou. Osvědčilo se mi tedy oslovení a informování o přibližném tématu a průběhu rozhovoru třetí osobou a následné kontaktování potenciálních participantů, které již ve většině případů končilo souhlasem s účastí na výzkumu.

2.4 Vztah k terénu z pozice výzkumníka

Na tomto místě bych také ráda zmínila svůj osobní vztah k terénu z pozice výzkumníka, jelikož v městské části Poruba žiji od dětství. Tato skutečnost měla nepochybně vliv na volbu tématu bakalářské práce a v důsledku mé každodenní žité reality odehrávající se v tomto prostoru mohlo případně dojít ke zkreslení některých sledovaných faktorů a událostí. Od svých osobních poznatků a znalostí oblasti jsem se tedy během zpracování tématu snažila co nejvíce oprostit a nahlížet na ni, jako bych do terénu vstupovala poprvé, aby nedošlo ke zkreslení dat. Troufám si však říct, že má znalost oblasti byla minimálně během rozhovorů s participanty velkým přínosem. Napomohla plynulejší komunikaci a lepší interakci s participanty, ke které by v případě výzkumníka bez znalosti terénu nemuselo v této míře dojít. Jak například uvádí Michal Svoboda, tak žádný jedinec není autonomním a izolovaným individuem a společnost jako celek se nutně odráží v jeho výpovědích. Poznání této společnosti a sociokulturního kontextu informátora je klíčovým pro naši interpretaci (Svoboda, 2007). Můj vztah k terénu tak může být v rámci této práce považován jistým způsobem za limitující, myslím si však, že při zpracování tématu byly mé znalosti spíše výhodou.

2.5 Vymezení příchodu

Pro práci s tématem příchodu je nutné si tento pojem přesněji vymezit a určit hranice, kde tato životní epizoda participantů začíná, a kde končí. Rozhodla jsem se jej tedy pro účely tohoto výzkumu rozdělit na několik etap.

První etapu můžeme označit za fázi rozhodování. Participanti začínají z různých důvodů přemýšlet o odchodu, a o své případné budoucí destinaci. Zvažují možnosti budoucího života a vytvářejí si jeho konkrétnější představu. V této fázi se zaměřím převážně na faktory, které vedly k myšlence odchodu a přemístění do Poruby.

Druhá etapa zahrnuje samotný akt odchodu a proces přesunu do Poruby. Budu zjišťovat, jak proces probíhal, zda v jeho průběhu obyvatelé zaznamenávali nějaké překážky, a jak se s nimi případně vyrovnávali.

Během třetí etapy pak budu sledovat okamžiky následující po jejich příchodu, a s tím spojené životní změny. Zaměřím se na střet očekávání a reality participantů, nebo vnímání nového prostředí v kontextu předchozího způsobu života.

Předpokládám, že na základě získaných dat nebude možné jednotlivé etapy přesně časově vymezit. To platí především o začátku první a konci třetí etapy, kdy pravděpodobně nebude možné určit přesný bod začátku a konce těchto životních epizod. Nejspíš se nebude jednat o jasně ohraničenou událost a můžeme spíše mluvit o postupném a dlouhodobém procesu. Pokusím se tedy tento časový úsek v rámci biografií participantů určit alespoň přibližně.

2.2 Realizace výzkumu

Pro potřeby této práce se mi podařilo během jara 2022 uskutečnit pět biografických rozhovorů s obyvateli VII. a VIII. obvodu, kteří se do Poruby přistěhovali mezi lety 1968 a 1972. Čtyři rozhovory se podařilo uskutečnit vždy během jednoho setkání, jeden z rozhovorů bylo kvůli nedostatku času participantky nutné rozdělit na dvě setkání. Dva z rozhovorů byly nahrávány a následně přepsány, tři participanti s nahráváním nesouhlasili, ale umožnili mi vytváření poznámek v průběhu rozhovoru. Jeden z rozhovorů proběhl s manželským párem, ale vzhledem ke špatnému zdravotnímu stavu

participanta odpovídala pouze jeho manželka. Nezmiňuji jej tedy jako přímého participanta výzkumu, ale některé informace, získané prostřednictvím jeho ženy, v této práci zmíním.

2.2.1 Rámcová charakteristika biografií participantů

Paní Marie

Rozhovor s paní Marií probíhal začátkem roku 2022 po předchozí domluvě u ní doma. Skrze své prarodiče jsem ji znala z doslechu a možná i kvůli blízkému vztahu s mými prarodiči mi před začátkem rozhovoru nabídla tykání, díky čemuž se rozhovor nesl v příjemné a neformální atmosféře. První část rozhovoru byla po souhlasu participantky nahrávána. Při pokračování rozhovoru, které se uskutečnilo o několik dní později jsem byla paní Marií požádána o zapisování poznámek z důvodu menší nervozity a jejího lepšího pocitu.

Paní Marie se narodila roku 1947 v Lipníku nad Bečvou, kde vystudovala základní a střední školu. Měla čtyři mladší sourozence, o které se často musela starat namísto rodičů. Společně s rodinou žila v menším bytě. Z politických důvodů jí nebylo původně umožněno nastoupit na střední školu, a tak mezi lety 1962-1963 pracovala jako písařka a telefonistka ve stavebním podniku poblíž Lipníku nad Bečvou, než jí bylo studium později umožněno. V roce 1967 začala pracovat v ostravském podniku, kde zůstala následujících téměř 30 let, 2 roky pak pracovala v hutní společnosti, než odešla do předčasného důchodu.

Roku 1970 přišla do Poruby a o dva roky později se narodila paní Marii první dcera na jejíž výchovu byla tehdy sama, a tak se na několik měsíců vrátila za rodinou do Lipníka. Později se provdala za jednoho ze svých sousedů, s nímž

se seznámila během hromadného odvážení odpadu.⁸ V roce 1976 se jim narodila společná dcera. Od roku 2000 je v důchodu, od městského života „utíká“ ve volném čase na malou zahrádku za městem. Rozhodnutí přistěhovat se do Poruby by dle vlastních slov nikdy neměla.

Paní Helena

Rozhovor s paní Helenou probíhal u ní doma a stejně jako u přecházejícího rozhovoru mi nabídla tykání, což zpříjemnilo průběh našeho setkání. Rozhovor byl s jejím souhlasem nahráván a později přepsán. Po ukončení nahrávání jsme se k některým tématům vrátily a informace jsem zaznamenávala v podobě poznámek.

Paní Helena se narodila roku 1950 v malé polské vesnici v příhraničí. Po odsunu Němců její rodiče získali malý statek, který měli spravovat. Otec brzy v dětství zemřel a na celý statek zůstala sama s matkou, která navíc ještě pracovala a život tehdy podle jejích slov nebyl jednoduchý. Na střední školu později dojížděla několik kilometrů do jiného města, kde studovala obor krejčovství.

Po dostudování dostala nabídku vycestovat kvůli nedostatku pracovní síly v Československu, a nabídku ihned přijala. Po získání všech potřebných povolení odešla v 18 letech z Polska pracovat do Rychnova nad Kněžnou. Původně se plánovala po nějaké době vrátit do Polska, ale rok po odchodu se provdala za vojáka z Ostravy, který byl na vojenské službě v okolí Rychnova nad Kněžnou a za krátko bylo jasné, že v Československu už zůstane. Po konci jeho vojenské služby s ním odešla do Ostravy. Do Poruby se přistěhovali na jaře 1971.

⁸ V oblasti nebylo kam odpad vynášet, obyvatelé v daný den a čas čekali společně na příjezd popelářského vozu, což také uvedla jako jeden ze způsobů, jak obyvatelé přicházeli do kontaktu.

Nebylo pro ni snadné najít zaměstnání v oboru, a tak paní Helena začala pracovat v obchodě s potravinami na opačném konci Ostravy a v průběhu života vystřídala několik zaměstnání v různých oborech. V roce 1972 se jí narodil první syn, o 4 roky se narodil druhý syn. Roku 1983 se rozvedla a na VIII. porubském obvodě žije dodnes.

Paní Marcela

Rozhovor probíhal u participantky doma. Jelikož nesouhlasila s nahráváním rozhovoru, dělala jsem si v jeho průběhu poznámky.

Paní Marcela se narodila roku 1950 v Trnávce na Novojičínsku. Maminka brzy v dětství zemřela, a tak zůstala sama s tatínkem, bratrem a babičkou, která se o ni starala, protože tatínek pracoval. Trnávku popisovala jako velmi malou vesničku, bez vymožeností, život tam byl jednoduchý a klidný. Žili v rodinném domě a jejich život odpovídal životě na vesnici. Chovali králíky a pro vlastní potřebu si pěstovali plodiny. V Trnávce mohla chodit do školy jen do 5. třídy, 2. stupeň ZŠ už v malé vesnici nebyl. Zbytek ZŠ pak dojížděla do Příbora organizovanými autobusy, které svázely děti i z několika dalších vesnic, kde chodila až do 9. třídy. Po základní škole začala pracovat na různých brigádách. Jelikož její otec dojížděl za prací do Ostravy, skrz jeho známé se seznámila se svým budoucím manželem původem z Ostravska.

Na VIII. porubský obvod se po svatbě v roce 1972 přistěhovala k manželovi, který si byt pořídil krátce předtím. Do oblasti se za paní Marcelou později přesunul i otec, který do oblasti dojížděl za prací a s ním i její bratr a babička, takže nejbližší rodinu měla stále nablízku.

Paní Jana s manželem

Rozhovor s paní Janou a jejím manželem proběhl na jaře 2022 po domluvě v jejich rodinném domě, kam se z Poruby přestěhovali před několika lety. Při

domlouvání rozhovoru participantka na otázku, zda pochází z Ostravy odpověděla záporně, avšak po samotném rozhovoru se ukázalo, že Hrušov, ve kterém se narodila, oficiálně patří pod katastrální území města Ostravy. Místo popisovala jako samostatnou a nezávislou vesničku, která poskytovala veškeré zázemí a prakticky ji z žádných důvodů nebylo nutné opouštět. Zbytek Ostravy tedy do nástupu na střední školu vůbec nevyužívala a svůj život označila spíše za život venkovského stylu. Z toho důvodu, že se sama nepovažovala za obyvatelku Ostravy, a také kvůli informacím o životě a původu manžela, které během našeho setkání zaznívaly, jsem se rozhodla rozhovor pro účely této práce nakonec využít. Manžel paní Jany byl po celou dobu rozhovoru přítomen, avšak jeho zdravotní stav mu nedovoloval se přímo zapojovat. Paní Jana se tedy ve chvílích, kdy vyprávěla o manželově životě stávala informátorkou. S nahráváním nesouhlasila a v průběhu rozhovoru jsem si tedy dělala poznámky.

Paní Jana se narodila roku 1947 v Hrušově, kde žila s rodiči a mladším bratrem v malém rodinném domě. V 15 letech potkala svého budoucího manžela, se kterým se ještě v průběhu posledního ročníku střední školy vzali. Manžel paní Jany se narodil poblíž Brna a vyrůstal v rodinném domě s rozsáhlými pozemky, o které se jeho rodina starala. Svou budoucnost si představoval ve větším městě, s lepšími pracovními i životními podmínkami a po dokončení studia zažádal o pracovní umístění, jak bylo v té době zvykem. Bylo mu nabídnuta pozice v ostravských železárnách, což splňovalo jeho představu o budoucím životě a nabídku tedy přijal a do svatby s paní Janou žil dočasně v jiné ostravské části. Hned po svatbě si chtěli pořídit vlastní bydlení v Ostravě, a tak si zažádali o byt. Během čekání na vlastní byt žili v domě paní Jany s její rodinou, kde museli nakonec zůstat další 2 roky, a dokonce se tam narodila i jejich dcera, než jim byl byt přidělen. Podmínky nebyly podle ní ideální. Obývali spolu malý průchozí pokoj, atmosféra byla ve větším počtu

lidí napjatá a docházelo ke sporům. Několik měsíců po narození dcery se po více než dvou letech čekání přestěhovali na porubský VII. obvod do panelového domu.

Pan Petr

Rozhovor s participantem probíhal po domluvě u něj doma. V průběhu rozhovoru jsem si vytvářela poznámky, jelikož s nahráváním nesouhlasil.

Pan Petr se narodil na Jesenicku v obci Žulová roku 1950. Žil s matkou a sestrou v domě s přílehlými zemědělskými pozemky, otec byl brzy po jeho narození uvězněn z politických důvodů, v životě participanta se již dále nevyskytoval a matka si později našla nového partnera, se kterým si pan Petr v dětském věku vytvořil blízký vztah. V době dospívání si uvědomoval, že Žulová mu neposkytuje podmínky, které by si představoval pro rozvoj budoucího života. Chtěl se přesunout do většího města, vybudovat si kariéru a získat lepší životní úroveň a modernější způsob života. V roce 1970 se přestěhoval do panelového domu na VIII. obvodě

Několik měsíců po příchodu na VIII. obvod se k panu Petrovi přistěhovala jeho partnerka a roku 1973 se jim narodila dcera. Vztah jim ale nevydržel a participant se o 2 roky později oženil s jednou z obyvatelk domu, se kterou se poznal po nastěhování a společně měli další dceru. Krátce po získání bytu do Ostravy přistěhovala jeho matka s nevlastním otcem a měl tak na blízku nejbližší rodinu.

2.3 Analýza získaných dat

Tato kapitola se bude věnovat analýze dat získaných během rozhovorů s participanty výzkumu. Biografie v rámci kontextu zahrnovaly rekonstrukci prakticky celého života participantů, jejichž základní charakteristiku jsem nastínila v předchozí kapitole. Zde se zaměřím převážně na samotnou epizodu zahrnující příchod do Poruby, jejímuž vymezení jsem se věnovala v úvodu metodologické části. Pro větší přehlednost analýzu této epizody rozdělím podle jednotlivých etap příchodu. Zde se tedy pokusím odpovědět na hlavní a vedlejší výzkumné otázky, případně se zaměřím na nové poznatky, které výzkum přinesl.

2.3.1. První etapa příchodů – před příchodem

V počátcích zpracovávání tohoto tématu jsem předpokládala, že lidé si Porubu vybírali cíleně kvůli atraktivitě, moderní povaze bydlení a výhodné poloze vůči zbytku průmyslového Ostravska, které nabízelo četné možnosti zaměstnání. Faktory ovlivňující příchod do Poruby mezi participanty však nejsou tak jednoznačné a níže se zaměřím na faktory, které měly vliv na výběr Poruby, jako nového domova.

Paní Marie začala o budoucnosti přemýšlet během dokončování střední školy. Lipník nad Bečvou, ze kterého pocházela, ji jako malé město nenabízel dostatek možností a životních příležitostí. Zároveň chtěla začít žít ve větším městě, ale konkrétní představu neměla. Po dokončení průmyslové střední školy byly její další kroky omezeny tehdy fungujícím umístěnkovým systémem na dvě možnosti. První možností byla vedoucí pozice na tehdy probíhající stavbě přehrady Šance, druhou pak byla pozice v ostravském vodárenském podniku. Výběr podle ní nebyl jednoduchý, jelikož na stavbě přehrady by získala krátce po dokončení studia vysoce postavenou pozici a měla by šanci na snazší vybudování kariéry. Ostravská pozice zase splňovala

představu života ve větším městě a nabízela více možností. Její rozhodnutí bylo nakonec zásadně ovlivněno zjištěním, že prostřednictvím ostravského vodárenského podniku, by měla možnost snadného získání bytu v jednom z nově vznikajících městských obvodů. Vidina bydlení v moderní oblasti a snadné získání bytu v Porubě převážilo nad atraktivnější pozicí na stavbě přehrady, a paní Marie tak zvolila pozici v ostravském podniku.

Paní Helena žila od dětství v malé polské vesnici na rodinném statku. Již v 8 letech po úmrtí otce, kdy zůstala na práci na statku sama s matkou, začala vnímat náročnost svého tehdejšího způsobu života a vyrůstala s vědomím, že chce místo v budoucnu opustit. Když pak v době dokončování studia krejčovství dostala nabídku práce v oboru v Československu, neměla prý o čem přemýšlet, nabídku přijala a v 18 letech přicestovala po dokončení studia za prací do severních Čech. Chtěla získat zkušenosti, vydělat si a vrátit se po nějaké době zpět do Polska, jelikož měla pouze dočasné pracovní povolení. Po krátké době si ale našla partnera pocházejícího z Ostravska, který byl v Čechách na vojně. Přibližně po roce a půl pobytu v Československu se tak rozhodla odejít s partnerem do jeho rodné Ostravy, vdát se a usadit se zde.

Paní Marcela se narodila na Novojičínsku v Trnávce. Vesnici popisovala jako velice malou a klidnou, bez vymožeností, dokonce pouze s prvním stupněm základní školy, na druhý stupeň musela dojíždět organizovanými autobusy do Příbora. Byla zvyklá na skromnější způsob života. Neměli sprchu a teplou vodu, splachovací toaletu a popis Trnávky jednoduše shrnula jako „*Dědina, jedna lampa, prašná cesta a jinak nic*“ (paní Marcela, březen 2022). Navzdory tomu neměla v plánu v budoucnu místo opustit a po dokončení základní školy začala pracovat na brigádách v okolí. Prostřednictvím otce, který dojížděl za prací do Ostravy se ve 20 letech seznámila s partnerem, který byl důvodem jejího následného příchodu do Poruby. Dle jejích slov by jinak nejspíš Trnávku neopustila, vztah tak byl jediným důvodem příchodu.

Pan Petr vyrůstal stejně jako většina participantů ve venkovském prostředí, přesněji v obci Žulová na Jesenicku v domě s rozsáhlými pozemky, o které se jeho rodina starala. Oblast se vyznačovala těžbou a zpracováním kamene, to zajišťovalo pracovní pozice pro většinu obyvatel, včetně jeho příbuzných. Díky tomu věděl, že když v oblasti zůstane, o jeho budoucí práci bude pravděpodobně předem rozhodnuto. Tomu se snažil vyhnout, protože práce byla nebezpečná, náročná a prý se na zaměstnancích příliš negativně podepisovala. Od nízkého věku se zajímal o techniku a dopravu, proto když se v 18 letech dozvěděl o otevření nových pozic v ostravském dopravním podniku o zaměstnání se ucházel, a nakonec jej i získal. S touto pozicí se podobně jako u dalších participantů pojila možnost využití dočasného ubytování zprostředkovaného zaměstnavatelem. Ta tvořila významnou roli při rozhodnutí odstěhovat se za prací, jelikož si byl vědom prakticky nemožnosti získat vlastní bydlení v krátkém časovém horizontu, tak aby v daném termínu mohl na pozici nastoupit.

Situace paní Jany byla oproti ostatním participantům trochu odlišná, jelikož vyrůstala v Hrušově na Ostravsku, ale jak jsem zmínila výše v charakteristice participantů, sama se za obyvatelku Ostravy přímo nepovažovala a Hrušov byl podle ní soběstačnou vesnicí, kterou nebylo potřeba opouštět. V jejím případě nebyl přesun do Poruby otázkou volby, ale jednalo se o jedinou oblast, kde bylo možné v té době sehnat bydlení. Z představy života ve zcela nové městské části a v novém domě byla i přes nemožnost výběru lokality nadšená a měla vysoká očekávání.

V případě jejího manžela, původně pocházejícího z okolí Brna, byl přesun do oblasti motivován pracovní. Dlouhodobě plánoval venkovské prostředí, ze kterého pocházel, opustit a přesunout se do většího města. Rozhodující však pro něj byla získaná pracovní umístěnka v ostravských železárnách, která

měla hlavní vliv na jeho přesun do oblasti. V rámci pracovní pozice mu také bylo nabídnuto dočasné bydlení v Ostravě.

2.3.2. Druhá etapa – příchod

U této etapy jsem v rámci biografií participantů nepředpokládala její příliš dlouhé trvání. Na základě dat, jsem ale zjistila, že procesy příchodů od momentu opuštění původního místa bydliště do okamžiku přistěhování do porubských nejnovějších obvodů, jak jsem tuto etapu časově ohraničila, trvaly v případě některých participantů i několik let. Tuto situaci ve své studii naznačuje i Jiří Musil (1966), kdy zmiňuje vyšší mobilitu porubských obyvatel, oproti zbytku obyvatel Ostravy, který vypočítával podle indexu mobility⁹. Níže se proto zaměřím na tuto etapu a její důvody v pojetí participantů výzkumu.

Paní Marie odešla z Lipníka nad Bečvou v roce 1967 a začala pracovat ve vodárenském podniku. S touto pozicí se pojila možnost dočasného bydlení v prostorách společnosti a snadnější získání bytu v Porubě, což pro ni bylo rozhodující. Jelikož neměla jinou možnost, tak využila dočasného bydlení a po pár měsících v roce 1968, kdy si byla jistá že v zaměstnání zůstane, podala žádost o byt. Proces přidělování bytů se nakonec protáhnul a v provizorních podmínkách v kancelářských prostorách společnosti strávila s několika dalšími zaměstnanci další 2 roky. Byt na 8. porubském obvodě jí byl přidělen na základě pořadníku až na konci roku 1970. Tato etapa v jejím případě trvala téměř 3 roky, než získala byt, který jí byl přislíben již v době, kdy pozici v Ostravě teprve zvažovala a byl to jeden z faktorů, který její volbu oblasti zásadně ovlivnil.

⁹ Viz. kapitola „Obyvatelstvo“, s. 19

Paní Helena zažádala s manželem o byt ihned po svatbě v roce 1970. Manžel v té době neměl vlastní zázemí a před odchodem na vojnu bydlel u rodičů, proto neměli jinou možnost než se v mezičase nastěhovat k nim, do malého domu v Ostravě-Michálkovicích. Díky politickým kontaktům rodičů manžela a také jeho zaměstnání v důlním průmyslu, které bylo dle participantky zvýhodňováno při žádání o bydlení, se dobu čekání podařilo zkrátit na přibližně 6 měsíců, po kterých jim byl byt na VIII. obvodě přidělen.

Paní Jana s manželem zažádala o byt, stejně jako paní Helena, ihned po svatbě v průběhu roku 1965. Paní Jana do svatby bydlela u rodičů v Hrušově a jelikož stále dokončovala střední školu v oblasti a nečekali, že proces přidělování bytů potrvá delší dobu než pár měsíců, rozhodli se pro přistěhování manžela z dočasně poskytnutého bydlení ostravskými železárnami do domu její rodiny. Čekání bylo nakonec výrazně delší. Během společného soužití s rodinou začalo postupně docházet ke konfliktům, frustrace způsobená stále se prodlužující čekací lhůtou a nedostatkem soukromí měla podle paní Jany zásadní vliv na vztahy s rodinou, které se již nikdy nepodařilo zcela obnovit. Začátkem roku 1967 se jim v dočasných podmínkách společného bydlení narodila dcera, což tehdejší situaci ještě více zkomplikovalo a teprve o několik měsíců později, po téměř 3 letech od svatby, byl páru přidělen byt na VII. porubském obvodu.

Pan Petr odešel z Žulové za prací do Ostravy roku 1968 a využil možnosti dočasného ubytování v městské části Vratimov, zprostředkovaného dopravním podnikem, kde byl zaměstnán. S žádostí o přidělení bytu několik měsíců vyčkával a zvažoval, zda se v oblasti natrvalo usadí. Žádost podal začátkem roku 1969, byt získal přibližně o rok a půl později.

Situace paní Marcely byla v porovnání s ostatními participanty o poznání jednodušší. Systémem získávání bytu v Porubě si prošel její manžel ještě před

jejich seznámením a etapa příchodu pro ni znamenala pouze fyzický přesun z rodné Trnávky do Poruby. Narozdíl od ostatních participantů nezaznamenala v samotném procesu příchodu žádné výrazné překážky.

2.3.3. Třetí etapa – po příchodu

V této etapě se zaměřím na střet původních očekávání participantů se skutečnou situací po příchodu, jejich vnímání oblasti, či pocity a dojmy z nového prostředí. Pokusím se také nastínit, jestli a jakým způsobem se proměnilo jejich vnímání domova a vztahu k němu.

Jak jsem nastínila v předchozí části, u většiny participantů můžeme říct, že jejich příchody byly spojeny primárně se snahou o zlepšení životních podmínek a celkovým zvýšením životního standartu oproti rurálnímu prostředí, ze kterého vesměs pocházeli. Měli vytvořenou představu moderního života na vyšší úrovni, která se častokrát, vzhledem k pokračujícímu rozvoji a průběžné dostavbě obvodů v prvotních momentech po nastěhování, nenaplnila. Všichni participanté shodně popisovali situaci bezprostředně po příchodu do Poruby jako nepříliš připravenou pro život, dle jejich slov se stěhovali na staveniště bez základní infrastruktury.

Nejnáročněji situaci asi vnímala paní Jana s manželem, která podmínky označila za „velice provizorní“, několikrát přímo zaznělo, že to byl „horor“. Vzhledem k problémům, ke kterým kvůli dlouhodobému společnému soužití s rodinou docházelo při čekání na byt však byla ráda, že mají konečně alespoň vlastní bydlení. Kvůli naprosté absenci chodníků pro ni bylo nemožné se s několika měsíční dcerou v kočárku kamkoliv dostat. Infrastruktura prakticky neexistovala a pro tisíce obyvatel obvodu byla pro zajištění základních potravin přistavena maringotka, ve které bylo možné zakoupit několik základních druhů potravin. Celkově pak situaci hodnotila jako

výrazně horší, oproti předchozímu způsobu života. Bydlení prý sice bylo lepší, ale prostředí bylo velkým zklamáním. Jako zlomový bod v pochybnostech o novém prostředí uvedla situaci, kdy z okna obývacího pokoje s několika měsíční dcerou v náručí sledovala exhumaci přilehlého hřbitova, na jehož místě se plánovala výstavba dalších domů. Trvalo několik let než se situace na VII. obvodě vyřešila a infrastruktura byla pro počet obyvatel dostačující. Například školka v okolí, do které by mohla umístit dceru, byla uvedena do provozu až po 5 letech, základní škola ještě o něco později. Pozitivně hodnotila blízké vztahy se sousedy, které navázali velice rychle. Všichni se do oblasti přistěhovali ve stejnou chvíli, byli v podobném věku a později měli i přibližně stejně staré děti. Sblížilo je také vzájemné sdílení problémů, se kterými se v oblasti po příchodu potýkali, navíc byty v jednotlivých vchodech domu byly přidělovány podle profesí (např. několik vchodů pro horníky, další pro zaměstnance železáren, atd...), což zajisté přispělo ke snadnějšímu navázání vztahů. Tyto nové sociální vazby pro ně byly důležité i kvůli horším vztahům s rodinou, se kterou po odchodu neudržovala pravidelné vztahy. Po několika letech byla navíc její rodina nucena se kvůli narušené statice domu a jeho následné demolici přestěhovat do jiné oblasti, což pro paní Janu znamenalo definitivní zánik místa, kde vyrůstala a ve vzpomínkách se k němu vracela. Později se prý vrátila jen kvůli srazu s bývalými spolužáky, který se konal před pár lety.

Paní Helena se dostala do Poruby po třech letech od přesunu z Polska do Československa. V rodném Polsku po odchodu udržovala kontakt pouze s matkou, kterou jezdívala s manželem a později i společnými dětmi často navštěvovat. Ze začátku to však kvůli politické situaci nebylo jednoduché a kontakt byl velice omezený, než jí byl vydán konzulární pas a tím umožněn přesun přes hranice. Jeho vydání prý bylo komplikované, ale návštěva původního domova a matky pro ni byla důležitá. Matka pro ni byla hlavním

spojením s původním domovem a po její smrti, před více než 20 lety, se do oblasti přestala vracet. Shodou okolností se jela do vesnice podívat pár měsíců před našim rozhovorem, převážně z iniciativy vnoučat, které chtěly oblast poznat. Konstatovala, že místo téměř nepoznávala a dům, ve kterém vyrůstala, již nenašla. Z Poruby pak měla po příchodu vesměs smíšené pocity, ve srovnání s jejím původním domovem ale považovala podmínky za lepší:

„Měla jsem velkou radost, když jsme dostali ten byt. Přece jen, 2 pokoje, kuchyň... Byla jsem celkem skromná, tak mě to úplně vyhovovalo. My jsme tady měli zabudovanou kuchyňskou linku. Cesty byly udělané, ale mezi barákama to bylo takové všelijaké. Kousek chodníku, pak nic, bláto. To se pak během nějaké doby dodělávalo postupně. To jsme nevěděli, jestli si máme vzít gumáky, když pršelo, nebo jaké boty, protože bylo to pořád město. Aby člověk nějak vypadal, no. (...) Říkám, byla jsem tady spokojená, tím že jsem byla v tom Polsku a žila jsem na vesnici, měli jsme to tam daleko do města, ten život tam byl těžký. Pro mě to tady bylo rozhodně lepší.“ (Paní Helena, březen 2022)

Velkou a dlouhodobou komplikací byla pro paní Helenu nedostupnost školek a škol v okolí, což jí značně komplikovalo život, protože syny musela brzy ráno odvádět do vzdálených obvodů, v jednu chvíli až téměř 4 kilometry daleko. Škola se v blízkosti otevřela až po 7 letech a toto období označila za začátek „lepšího života“. Problémy s kapacitou škol pak v různé míře zaznamenali i všichni ostatní účastníci.

Problémy s nedokončením oblasti zaznamenala i paní Marie. Pro ni však byla situace náročnější v tom smyslu, že se přistěhovala sama, v oblasti nikoho neznala, v zaměstnání bližší vztahy nenavázala a rodinu měla až v Lipníku nad Bečvou, kam se příliš často nedostala. Zásadní pro ni tedy po příchodu bylo navázání vztahů s ostatními obyvateli, které podle ní nebylo příliš náročné:

„Neznala jsem tady vůbec nikoho, ale jelikož se do toho domu stěhovali sami mladí lidé, někteří už měli děti, jiné se postupem času tady narodily, tak jako moje dcery, tak

jsme se spřátelili. Hlavně na poschodí se sousedkama a jinak i s ostatníma lidma, protože jsme byli zhruba ve stejném věku.“ (Paní Marie, únor 2022)

Paní Marie se do Poruby přistěhovala v koncem roku 1970, v první polovině roku 1972 se jí narodila dcera, na jejíž výchovu byla od začátku sama. Jelikož v té době potřebovala pomoc a podporu blízkých a rodiny, odjela na čas zpět „domů“, jak sama řekla. Z toho můžeme vyvodit, že místo pro ni stále mělo symbolický význam pocitu bezpečí a sounáležitosti, kterou v tu chvíli potřebovala. Po nějaké době se vrátila zpět do Poruby, kam se za ní rozhodl na několik měsíců přestěhovat bratr, aby jí pomohl. Pocitu vlastního vybudovaného domova prý začala nabývat až v době, kdy si ve stejném domě našla partnera, vzali se a založili společnou rodinu. K Lipníku a svým blízkým, kteří ve městě zůstali má stále velice blízký vztah a často se vrací.

Pan Petr se k situaci v oblasti stavěl více pragmaticky a hned na úvod uvedl:

„Prostředí jsem neřešil. Měl jsem konečně střechu nad hlavou, to mi stačilo.“

(Pan Petr, březen 2022)

Později pak pouze zmínil přílišnou jednotvárnost a chybějící pestrost, ale průběžné dokončovací práce a částečnou nepřipravenost obvodu prý očekával a nevnímal to jako problém. Krátce po příchodu se k němu nastěhovala partnerka a založili rodinu. Přibližně rok po jeho přestěhování z dočasného ubytování v Ostravě-Vratimově do Poruby, se do jednoho ze dříve vzniklých obvodů přestěhovala i jeho matka a nevlastní otec po prodeji rodinného domu a přilehlých pozemků na Jesenicku. Do té doby s nimi byl v pravidelném kontaktu, ale díky jejich příchodu prý dokázali zachovat původní vztahy. S ostatními příbuznými na Jesenicku však vztahy dále neudržoval, i když do oblasti přibližně každé 3 měsíce dojížděl do lázní. Případný kontakt s nimi, by prý nebyl složitý, ale od svého původního domova se po odchodu zcela odřízl a orientoval se spíše na budování života v Porubě.

Paní Marcela se přistěhovala do manželova bytu v Porubě, který zde už krátce bydlel. Z toho důvodu se vyhnula fázi, kdy v těsné blízkosti stále probíhaly nejzásadnější stavební práce. Dokončování a nedostatky, v podobě špatné občanské vybavenosti sice vnímala, ale ne v takové míře jako ostatní participanti. Pro paní Marcelu se jednalo o zásadní změnu, protože před příchodem do Poruby neměla vodovod a teplou vodu, vanu, nebo splachovací toaletu. Dle jejich slov sice modernitu očekávala, ale svým způsobem byla odlišností života v šoku. Rychle si však na způsob života dokázala zvyknout. Uvedla, že jelikož přišla do lepšího a celkově vybavenějšího prostředí, zvyknout si nebyl problém.

Po několika měsících po jejím odchodu se její otec, bratr a babička rozhodli do oblasti přestěhovat také, aby si byli nablízku a podařilo se jim v během relativně krátké doby získat byt v jednom z dříve vzniklých porubských obvodů. Se zbytkem rodiny a přáteli z Trnávky zůstala v kontaktu a její odchod nepřerušil žádné sociální vazby.

2.3.4. Shrnutí analýzy

Zde se na základě biografii pěti obyvatel, kteří přišli na 7. a 8. obvod ve sledovaném období pokusím shrnout získaná data a odpovědět na výzkumné otázky.

Jaké faktory vedly k rozhodnutí opustit původní místo bydliště a přemístit se do nově vznikajícího ostravského obvodu Poruba?

V úvodu práce jsem předpokládala, že hlavní motivací bude atraktivita nově vznikající lokality. Můj předpoklad se však nenaplnil a Poruba nebyla konkrétním a původně zamýšleným cílem participantů. Vidina budoucnosti v nové a moderní lokalitě samozřejmě sehrála svou roli v rozhodování participantů, ale například paní Jana s manželem neměli na výběr z jiných lokalit a Poruba byla jediným místem, kde bylo možné byt získat. Paní Marii

pak k přijetí pracovní pozice v Ostravě přesvědčil příslib bytu v této nově vznikající oblasti. Život ve větším městě byl sice dlouhodobě jejím cílem, nicméně nebyl limitujícím výběru pozic kvůli systému pracovních umístěnek, mohla pro život zvolit jakékoliv jiné město. Cílem pana Petra také nebyla přímo Poruba, ale hlavním důvodem jeho příchodu byla pozice v dopravním podniku, lokalitu si tedy nevybíral. V případě paní Marcely pak byl jedinou motivací pro příchod konkrétně do této oblasti partner, který zde již žil. Pro paní Helenu také oblast nebyla rozhodující – kdyby se neseznámila během pracovního pobytu s manželem, vrátila by se pravděpodobně zpět do Polska.

Z výpovědí participantů tedy nelze říct, že by jejich cílem byla specificky městská část Poruba. Jejich příchody do oblasti byly spíše ovlivněny rozvíjejícím se průmyslem na Ostravsku, nedostačující kapacitou bydlení v jiných městských částech a s tím spojenou komplikovanou bytovou politikou, nebo partnery. Téměř u všech ale můžeme před odchodem z původních domovů vidět tendenci odejít do větších měst za lepšími životními a pracovními podmínkami.

Odkud a z jakého prostředí obyvatelé přicházeli?

U téměř všech participantů můžeme konstatovat, že pocházeli z rurálního prostředí. Jedinou výjimkou je paní Marie pocházející z Lipníka nad Bečvou, které v té době bylo menším městem. Ostatní pocházeli spíše ze zemědělských obcí a vesnic a změna typu prostředí pro ně byla jedním z faktorů ovlivňujících příchod.

Co proces příchodu do Poruby obnášel?

Na procesech samotných přesunů do Poruby je překvapivá jejich délka. Z dat vyplynulo, že se nejednalo o jednoduchý a krátkodobý přesun z jednoho místa na druhé, ale jednalo se o dlouhodobý proces, který často tvořil přechodnou fázi v životech participantů a byl zapříčiněn nedostačující bytovou kapacitou.

Tato fáze často obnášela provizorní způsob života na dočasných místech, který trval v nejdelších sledovaných případech, tedy u paní Jany s manželem a paní Marie až 3 roky. To tedy může vysvětlovat vyšší mobilitu obyvatel, na kterou ve své studii upozorňoval Jiří Musil (1966). Vzhledem k rurálnímu původu obyvatel příchody také nutně obnášely jistou míru adaptace na nové prostředí a způsob života. Participanti ale shodně uváděli, že i přes nemalé problémy v oblasti nebyl problém si zvyknout, protože přicházeli do modernějšího prostředí, což nedostatky kompenzovalo.

Jak se v průběhu života měnilo vnímání domova obyvatel v souvislosti s přesídlením do Poruby?

Participanti v souvislosti se situací v Porubě vnímali domov v momentech po příchodu spíše v jeho materiálním pojetí. Po přechodné fázi nejistoty měli konečně prostor, který domovem nazývali, nicméně pocity jistoty a sounáležitosti, nebo emocionálních vazeb se dostavovali až v průběhu času a emocionálně se stále upínali k předchozímu domovu.

Na příkladu paní Marie můžeme vidět, že po narození dcery, kdy se dostala do složitější situace a potřebovala podporu, měla potřebu vrátit se na místo, se kterým měla tyto pocity spojené a později pro ni byla po emocionální stránce významná i přítomnost bratra v Porubě. Její vnímání se postupně změnilo až v době, kdy s partnerem založila rodinu. Domov pro ni byl spojen tedy hlavně s jeho emocionální povahou.

Pro další participanty byla také důležitá převážně emocionální povaha domova, kterou měli spojenou s přítomností nejbližší rodiny. Pro pana Petra byl zásadní příchod rodičů do Poruby, po němž z vlastní iniciativy přerušil jakékoliv vazby na původní místo, ze kterého pocházel. Po odchodu rodičů se do oblasti již nevracel a neudržoval s nikým kontakt. Podobnou situaci vidíme u paní Marcely, kterou do oblasti také následovala její nejbližší rodina. Pro ni

byl alespoň občasný kontakt se zbytkem rodiny a přáteli, kteří v rodné oblasti zůstali důležitý - ten s lidmi udržovala převážně prostřednictvím dopisů, později telefonicky, případně ji blízcí dodnes navštěvují v Porubě. Sama se ale do Trnávky neměla potřebu vracet a blízcí jí spíše navštěvují v Porubě.

Kontakty paní Jany s rodinou, byly po problémech způsobených společným soužitím, velice omezené a postupně došlo k jejich úplnému přerušení. Soustředila se spíše na utváření vztahů s ostatními obyvateli a s některými navázala velice blízká přátelství. Představa původního místa jako domova, pro ni definitivně zanikla několik let po jejím odchodu v okamžiku, kdy byl rodný dům zbourán.

V případě paní Heleny můžeme předpokládat, že domov pro ni představovala především emoční rovina. Rodná oblast i rodinný dům, ve kterém vyrůstala, pro ni ztratil význam po úmrtí matky a až do nedávna, kdy se o její původ zajímala vnoučata, neměla potřebu se vrátit. Po příchodu do Poruby se dle jejích slov začala cítit dobře a měla pocit vlastního zázemí a jistoty až přibližně v době otevření základní školy a školky v okolí (cca 7 let po příchodu). Neustálé přesouvání dětí mezi různými školkami a školami pro ni totiž při zaměstnání představovalo obrovskou komplikaci a s otevřením školy a školky na VIII. obvodě prý pocítila obrovskou úlevu, což se odrazilo na jejím celkovém vnímání oblasti.

Na tomto místě bych také ráda krátce zmínila poznatek, týkající se způsobu vnímání polohy Poruby v rámci města Ostravy. V průběhu rozhovorů s participanty jsem si začala všimnout jisté formy vymezování a oddělování těchto oblastí, jako by se jednalo o dva samostatné a oddělené celky, přičemž Poruba je pro ně místem kde žijí a identifikují se s ním, kdežto Ostrava je místem, kam pouze „dojíždí“ v případech, kdy je potřeba například něco

vyřídít na úřadech, nebo do zaměstnání. Tento způsob vyjadřování používají i přesto, že Poruba byla v době jejich příchodu již dávno součástí Ostravy a existenci Poruby jako samostatného a na Ostravě nezávislého celku nezažili. V následující části uvedu některé konkrétní příklady tohoto způsobu vyjadřování, kterého jsem si všimla u všech participantů.

Jelikož oblast Ostravy sama znám a v jednu chvíli jsem nechápala souvislosti při zmínění městského centra panem Petrem, uvedl situaci na pravou míru:

„Já centrem myslel Leninku, Ostravu jsem nepotřeboval.“ (Pan Petr, březen 2022)

Leninkou pak nazývá dnešní Hlavní třídu, jejímž původním názvem je Leninova třída, což je prakticky centrum Poruby.

Paní Marie pak na můj dotaz ohledně zaměstnání odpověděla:

„Já jsem dojížděla do Ostravy, to bylo u Sýkorova mostu ten Hydroprojekt.“ (Paní Marie, březen 2022)

Stejně se pak v souvislosti se zaměstnáním vyjadřovala i paní Helena:

„To jsem pořád pracovala v té Ostravě. Pak jsem byla 2 roky na mateřské, a pak jsem nastoupila do obchodu.“ (Paní Helena, březen 2022)

A podobnou situaci jsem zaznamenala i u paní Marcely:

„Do Ostravy jsem jezdívala málo. Ale když už jsem musela, tak jsem vzala děti a jeli jsme do Ostravy.“ (Paní Marcela, březen 2022)

Tento způsob vyjadřování a oddělování by dle mého názoru mohl souviset celkově s dobrou vybaveností Poruby. Kromě nedokončeného VII. a VIII. obvodu a chybějící infrastruktury v této oblasti, byly ostatní obvody ve sledovaném období zařízeny do té míry, že je obyvatelé téměř vůbec nemuseli opouštět. V Porubě bylo vše potřebné pro běžný život.

Také to mohlo souviset s oddělením Poruby, jako místem kde se bydlelo a pojetím Ostravy jako místem, kam lidé dojížděli za prací, jelikož v Porubě bylo

minimální množství pracovních pozic. Na oddělení osobního života a zaměstnání, které se v případě všech participantů nacházelo mimo Porubu, upozornila například i paní Marcela a hodnotila jej velice kladně. Život prý byl klidnější a lidé si stres z práce nenosili domů.

Tento způsob oddělování Poruby od zbytku Ostravy z pohledu participantů se mi na základě získaných dat nepodařilo s jistotou vysvětlit, nicméně je možné, že má původ ve výše zmíněných důvodech.

Závěr

V této práci jsem se zaměřila na vznik ostravské městské části Poruba, konkrétně tedy na dva nejnovější obvody, jejichž výstavba probíhala od roku 1966 a 1970. Prostřednictvím biografií pěti obyvatel, kteří do oblasti přicházeli v tomto období, jsem se snažila zjistit, jaké faktory je k příchodu motivovaly, co proces obnášel, nebo jak se v souvislosti s přesunem měnilo jejich vnímání domova.

Z analýzy dat získaných v průběhu rozhovorů s participanty vyplývá, že Poruba nebyla jejich dlouhodobě zamýšleným cílem. Jejich migrace do oblasti spíše souvisela s industriální povahou Ostravska a špatnou situací na trhu s bydlením. Poruba byla jediným místem, kde byla možnost bydlení získat. V případě jedné participantky můžeme říct, že jediným důvodem jejího příchodu do oblasti byl partner, který měl již v Porubě vlastní zázemí. Druhá participantka přišla na Ostravsko také kvůli partnera, který odtud pocházel, a byt v Porubě jim byl po přechodné fázi přidělen. U třetí participantky měl příslib získání bytu v Porubě, jakožto moderní a atraktivní lokalitě, zásadní vliv na přijetí pracovní pozice v Ostravě. Další z participantů, jako hlavní důvod příchodu na Ostravsko, uvedl pracovní pozici v dopravním podniku, byt v Porubě mu byl později přidělen a lokalitu si sám nevybral. Pro poslední participantku s manželem byla Poruba také jedinou možností, kde bylo možné byt získat, jelikož v jiných městských částech nebylo bydlení možné z kapacitních důvodů. Pro nikoho z nich tedy lokalita nebyla přímo rozhodující, avšak všichni s výjimkou jediné participantky uvedli, že rurální oblasti, ze kterých pocházeli, plánovali opustit a přemístit se do měst.

Etapa samotného procesu příchodu do Poruby pak odhalila neočekávanou délku jeho trvání. Tato etapa u některých participantů dosáhla i řady let, během kterých mnohdy žili ve velice provizorních podmínkách dočasného

bydlení s příbuznými, či v prostorách zajištěných jejich zaměstnavateli. Přejídné období bylo způsobeno již výše zmíněnými nedostatečnými kapacitami bytů, na jejichž postupné přidělování během dostavby bylo nutné čekat. Po příchodu na porubský VII. a VIII. obvod se participanti potýkali s množstvím problémů souvisejících s jeho nedokončením. Tyto záležitosti však kromě špatně dostupného školství nevnímali jako příliš zásadní problémy. To pak mohlo být způsobeno nižšími nároky po předchozím přejídném období, ve kterém se někteří potýkali s ještě složitějšími životními podmínkami.

Co se týče vztahu k původnímu domovu, sociálních vazeb v oblasti a vytváření vlastního domova po příchodu do Poruby, tak se situace jednotlivých participantů velice odlišuje a zcela jednotný závěr nelze vyvodit. Pro některé participanty byly důležité návraty do původního domova, odkud pocházeli a také udržování kontaktu s lidmi, kteří tam zůstali. Někteří vztahy s rodinou či dalšími blízkými úplně přerušili a nebyly pro ně důležité ani návraty do místa původu. Pro některé původní domov představovali hlavně blízcí a jejich vzájemné vztahy. V případě dvou participantů pak byly příchody jejich blízkých do Poruby důležitým faktorem pro vytvoření vlastního domova v novém prostředí.

U všech participantů pak shodně převládala spíše emocionální povaha pojetí domova, a tedy spíše vztahy, vzpomínky, či pocity, které se k tomuto prostředí vázaly, a které si nově vytvářeli po příchodu do Poruby. Především se pak u participantů s domovem pojily pocity jistoty, které kvůli složitější situaci ve vznikajících porubských obvodech získali mnohdy až po několika letech.

Zdroje

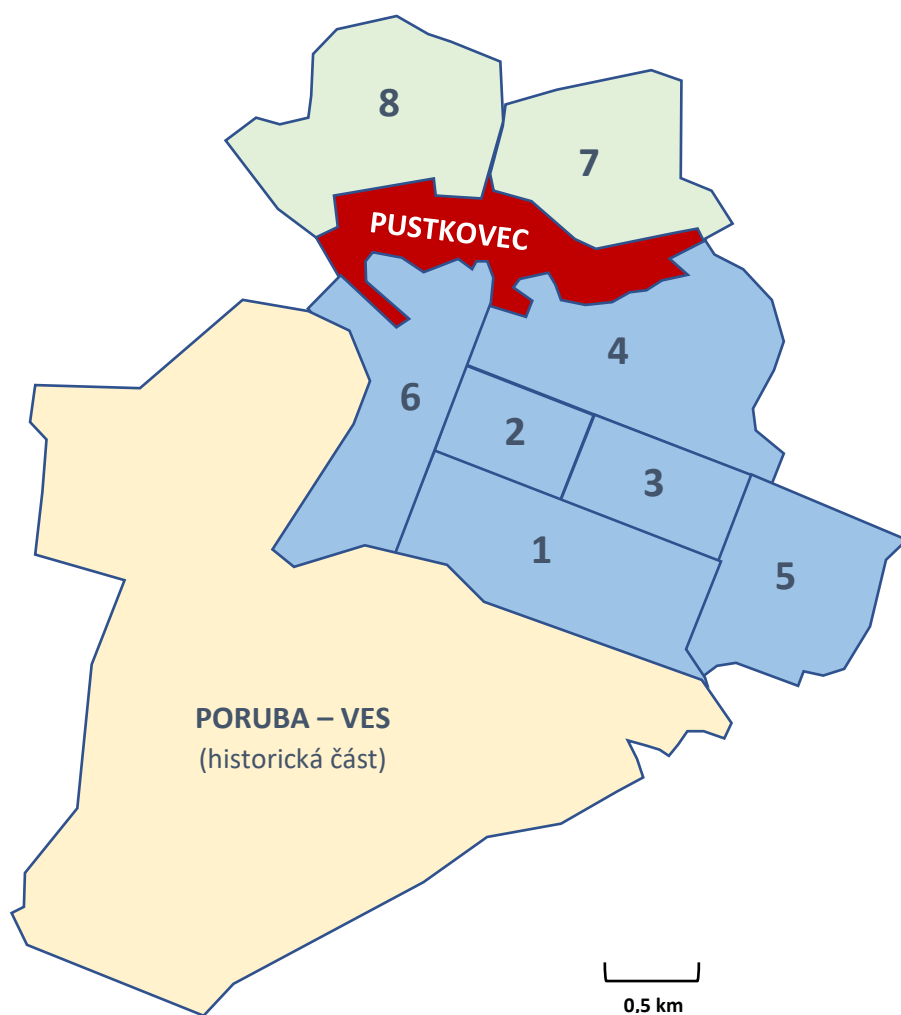
- 1) Bartoň, M. (1971). Výstavba a přestavba města. In: Jiřík (Ed.) *Ostrava socialistická*, 39-79. Profil.
- 2) Barša, P. & Baršová, A. (2005). *Přistěhovalectví a liberální stát*. Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity.
- 3) Český statistický úřad (2014). *Vývoj základních demografických ukazatelů ve vybraných městech ČR – 1919-2005*. Citováno 20. února 2022. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/4018-06-1919_az_2005-01400.
- 4) Disman, M. (2020). *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Karolinum.
- 5) Drbohlav, D. (1990). Migrační motivace, regionální a sídelní preference obyvatelstva-teoretická východiska v československé a zahraniční literatuře. *Sociologický Časopis/Czech Sociological Review*, 26 (5), 358-374.
- 6) Gibas, P. (2017). Domov jako konceptuální rámec, téma i výzkumný terén: vývoj i současná podoba studií domova. *Sociologický Časopis/Czech Sociological Review*, 53 (2), 241-268.
- 7) Hendl, J. & Remr, J. (2017). *Metody výzkumu a evaluace*. Portál.
- 8) Horký, O. & Tomalová, E. (2008). Biografie. In: Drulák, P. (Ed.) *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Portál, s. 177-202.
- 9) Lee, E. (1966). Theory of Migration. *Demography*, 3 (1), 47-57.
- 10) Lexa, J. (2007). *Odkazy porubských kronik*. Montanex.
- 11) Musil, J. (1971). Sociologie nových ostravských čtvrtí Poruby a Jižního města. In: Jiřík (Ed.) *Ostrava socialistická*, 439-459. Profil.
- 12) Ravenstein, G. (1885). The Laws of Migration. *Journal of the Statistical Society of London*, 48 (2), 167-289.
- 13) Rykwet, J. (1991), House and Home. *Social Research*, 58 (1), 51-62.
- 14) Svoboda, M. (2007). *Biografická metoda v antropologii*. Antropoweb. <http://www.antropoweb.cz/cs/biograficka-metoda-v-antropologii>.
- 15) Szaló, C. (2006), Domov a jiná místa/ne-místa formování kulturních identit. *Sociální studia/Social Studies*, 145-160.

- 16) Špiláčková, M., Špačková, E., Glumbíková, K., Mikulec, M., Caletková, L., Čech, T., Chrenková, M., Osika, R., Bočková, A., Doležalová, L., Káňová, M., & Koblár, M. (2020). *Komunitně založené participativní plánování v městském prostoru*. Dostupné z: <https://dokumenty.osu.cz/fss/projekty/kopr/kopr-pripadova-studie.pdf>.
- 17) Uherek, Z. & Honusková, V. & Ošádová, Š. & Gunter, V. (2016). *Migrace: Historie a současnost*. Pant.
- 18) Zolberg, A. (1989). The Next Waves: Migration Theory for a Changing World. *The International Migration Review*, 23 (3), 403-430.

Přílohy

Příloha č. 1

Schéma rozmístění porubských obvodů a poloha městské části Pustkovec

Příloha č. 2

Ukázka grafického zpracování získaných dat při využití biografické metody

